

Димитър БЕЧЕВ

ЖИВОТ СРЕД ТАЙНИТЕ НА СЛОВОТО

**Литературно-критически очерк
за Стефан Чирпанлиев**

Автор

Димитър БЕЧЕВ

ЖИВОТ СРЕД ТАЙНИТЕ НА СЛОВОТО

Литературно-критически очерк
за Стефан Чирпанлиев

Рецензент

Стоян ИЛИЕВ

Редактор

Любомир СТАМАТОВ

Коректор

Технически редактор:

Куна КОНДЕВА

Тираж: 300, излязла от печат август 2011 г.

Формат: 16/60/84

Издателска къща • **Жажда** • Сливен
тел. 044/66 21 77; 68 07 01; GSM 0885/608 726
jajda_sliven@abv.bg

ISBN - 978-954-795-.....

Сливен, 2002

дарители

© Димитър БЕЧЕВ - автор

© Любомир СТАМАТОВ - редактор

Издателска къща • Жажда • Сливен, 2011 г.

ISBN - 978-954-795-.....

Предговор

ИК • ЖАЖДА • Сливен, 2002 г.

I.

ЯМБОЛСКОТО „ЩРАКАНЕ НА ИДЕИ“ В УСЛОВИЯТА НА УНИВЕРСАЛИЗМА И АВАНГАРДИЗМА

Кратък литературно-исторически обзор на белетристичната традиция в Ямболския регион - тенденции, школи, стилове

Универсалността на творческата личност е актуален проблем за всяка епоха на преврат в мисленето, светоусещането и стила на конкретния автор. Има множество наслоени митове за гениалните протуберанси на редица велики творци, поредица от изследвания - публицистични, научно-популярни... Много се е спорило дали гениалността на универсалния творец е норма или изключение, а днес, в преддверието на глобалното информационно общество, се търси моделът на оня тип човешки интелект, който е в състояние да открие и реши новите проблеми на бъдещото развитие. Още Пол Валери през 1895 г. (цитирано по статията на Рашелия Дилбазова и Иван Пунчев „В търсене на универсалното или Пол Валери за метода на Леонардо да Винчи“, публикувана в *Н а у ч н и трудове на ПУ „П.Хилендарски“*, 32, 1994, N:1, с. 543) в специално изследване, посветено на метода на Леонардо да Винчи разсъждава върху трагедията на творческата личност, която не се побира в ограничените, цехови рамки на тясната специализация и професионализация. „Модерният човек - казва Пол Валери, - който още от юношеството си е обречен на някаква специалност и вярва, че трябва да я овладее до съвършенство, след като е ограничен в нея“... е „сведен до дребно спомагателно пособие“. „За него качество е липсата на мисъл“. Образувашката

се сега нова цивилизационна формация на „информационното общество“ със своите интелектуални технологии - компютризацията, информатиката, плурализма и разнообразието на използваните „семиотични“ системи, изкуствени езици - определено и императивно изисква универсални интелектуални методи, които водят до нови синтети не само на различните, включително и твърде отдалечени една от друга области на науката и техниката, но също така - на науката и изкуството. С една дума, ние навлизаме в ерата на нов глобален синтез, който изисква универсализъм на творческата личност, подобен на ренесансовия“ (цит. съч. с.544).

Мнозина днешни търсачи на „доброто у човека“ продължават да се питат как може днес да се намери отново онази сетивност, онова мислене, което е имал ренесансовият човек, но ги е загубил после през историята на досегашната индустриална цивилизация - всъщност тази задача си поставя още Пол Валери. Той преприема един опит за реконструкция на „титаничното“ начало у ренесансовия човек, в противоположност на издребняването на модерната индивидуалност, издирва в досегашната културна история на човечеството „архетипите“ и „парадигмите“ на творческата универсалност, за да опита да открие законите, които я управляват. Сам Валери открито проповядва това „евангелие“ на универсализма като единствено адекватна форма на творческата свобода в историята на духовната култура на човечеството. В тази своя роля той блестящо репрезентира своята идея за универсалния метод на Леонардо, който е представен като пророк и предтеча на „титанизма“ на бъдещия цялостен и многостранен човек.

„Лесно би могло да се докаже, че всички умове, послужили за основа на цели поколения търсачи и опоненти и чиито трошици векове наред са подхранвали човешките схващания и човешката мания за подражание, са били повече или по-малко универсални. Имената на Аристотел, Декарт, Лайбниц, Кант, Дидро са достатъчни, за да го установим.“

Ортега-и-Гасет по друг повод е казал: „Имагинативната същност на науката я прави сестра на поезията“, имайки може би пред-

вид факта, че научното и художественото творчество в основата си явно имат един и същи корен - способността на въображението.

Карнавално пъстра е литературната панорама на Ямбол. Вплетена като в тракийска шевица и гениални хрумвания, и откровени дивотии, тази панорама откроява неспокойния дух на мислещия интелегент, без да успее да го открие рязко и отчетливо на фона на националните литературни достижения. Може би е азбучна истина, че всяко десетилетие в едно гражданско общество формира свои естетически идеи и модели на художествено усещане и световъзприемане, като паралелно с това ражда и отглежда своите любими творци и певци - галеници или мъченици на всесилната и безпощадна съдба. Само безпристрастната оценка на времето ще отсее след години истинската стойност на стотиците книги, излезли изпод перото на ямболски автори. Но едва ли е без значение фактът, че тук, във вековния град на богинята на лова Диана, (интересни и показателни за духа на литературен Ямбол са тъкмо смесените в артистичен безпорядък езически, християнски и модернистични веяния на отминали епохи) още в края на миналия век е кипял интензивен духовен живот, който в първите десетилетия след войните дава път на смели и авангардни идеи в изкуството и литературата.

Пъстрото смесение на култури, религии, етноси и индивидуални съдби в тази „пресечена земя“ едва ли може да обясни логично особения тип енциклопедизъм на голяма част от нейната творческа интелигенция през последното столетие. В древния град на Диана винаги са съжителствали една забележителна търпимост и толерантност между различни вери и народности. И само върху насмешливо-подигравателната пословица „Нерде Ямбол. нерде Стамбул“ може да се напише самостоятелен народопсихологически трактат. Буреносният тунджански кръстопът е център на много бежански вълни, но може би по-странно е обстоятелството, че тъкмо традиционната еснафско-провинциална атмосфера ражда авангардни вълни с балкански и европейски резонанс. Ямбол (разбирай го в широкия етнографски смисъл като тунджански ареал) е дал на света забележителни личности, енциклопедисти по широта на своята дейност и научни

интереси - от Васил Попович и световно известния художник Жорж Папазов до бащата на компютъра Джон Атанасов, от Теодор Драганов - писател, педагог, запален ловец, Теодор Чакърмов - поет-модернист, зъболекар, завършил в странство, Мирчо Качулев - художник, музиколог, Николай Ношков - археолог и белетрист, Кирил Кръстев - литературен и художествен критик, публицист, изкуствовед и популяризатор, критиците Чавдар Добрев, Иван Сарандев и Иван Славов, та стигнем до Стефан Чирпанлиев - писател, публицист, критик, театрал и изследовател на литературното ни наследство.

Христоматийно известен факт е, че през далечната пролет на 1922 година ямболската „модернистична“ група около Кирил Кръстев, Теодор Чакърмов, Теодор Драганов, Лео Коен и др. издава първото футуристично списание в България, списание „CRESCENDO“, в чието списване е привлечен за участие самият Ф.Т. Маринети - „бащата“ на футуризма. Старият интелектуален елит на града още си спомня живописните сказки, изнесени в Ямболския народен университет от първокласни лектори професори като Асен Златаров, Константин Гълъбов, Александър Балабанов, писателите Антон Страшимиров, Гео Милев, Николай Райнов, Чавдар Мутафов и др. А самият Ямбол дава на националния литературен живот имена като Страшимир Кринчев, Васил Карагъзов, Георги Шейтанов, Матвей Вълв, Недялко Месечков...

Преди четвърт век литературното присъствие на нашия град не блестеше с кой-знае какви особени и забележителни изяви. Творяха дузина автори, с диаметрално различни творчески възможности и художествени предпочитания, но с пиетет към българското слово, на което посвещаваха искрено и всеотдайно своите литературни усилия. Сред тях имаше и „ветерани“ на перото като изкуствоведа и непримиримия естет Кирил Кръстев, който ни завеща своите закъснели литературни спомени за Ямбол (за съжаление, крайно непълни и фрагментарни, но затова пък написани с артистично великолепие и едно невероятно бохемско веселие на словото и душата), поетите Михаил Лъкатник и Марко Недялков, Димитър Дублев, белетристът Андрей Карадимов и др. Над човешкото нравствено и социално не-

съвършенство сипеха своята „анатема“ сатиричните пера на Александър Миланов и Димитър Арабаджиев, стиховете им бяха заредени с тревожните въпроси на морала, съвестта, творческия професионализъм и трескаво търсеха брод към човешката душа, закопняла за истинска човечност.

Отдавна отшумяха в анализите на литературната история споровете за „регионалния колорит“ на българската белетристика. Подозрителното вглеждане в живия литературен процес през 60-те и 70-те години и търсенето на многостранните проявления на етнопсихологизъм, битовизъм и етнографизъм в тогавашните романи и сборници с разкази на известни и утвърдени български писатели бяха преди всичко отглас от желанието на оперативната критика нашата литература да се впише по-бързо в усиленото създаване на общочовешки литературни ценности. Всъщност страстните спорове за „регионалното своеобразие“ на българската литература, в които наши уважавани критици по стар български обичай стигнаха до лични единборства и унижителни нападки, бяха свидетелство и затова, че българската литература се осъзнаваше и като част от един всемирен естетически диалог и обмен на естетически ценности между европейските литератури. Защото самосъзнаването на една литература в общоевропейския културен обмен на образи и идеи беше сигурен белег за извисена философска интерпретация на многообразните литературни явления и процеси, за концептуална оценка-анализ на новата белетристична вълна от средата на 60-те години, тръгнала дръзко и духовно разкрепостено към новите психологически координати на съвременника.

В средата на 60-те години на литературната карта на България се появи и темата за регионалното разнообразие на Тунджанския край, възплетена в прозаичните сборници, повести и романи на Димитър Вълв, Димитър Яръмов, Димитър Кралев и Атанас Теодоров. Те населиха този шарен микрокосмос с колоритни герои и персонажи, изледваха народното битие в неговия трагикомичен сблъсък със социалните метаморфози на действителността.

Изключително плодотворни са и усилията на ямболските твор-

ци Стефан Чирпанлиев, Георги Братанов, Божана Драгнева, Христо Карастоянов, Тенко Тенев, Любомир Котев... Утвърдени през годините със свои първи книги, но предимно от периодичния печат, творяха поетите Недялко Динев, Антон Шиков. Началото на 90-те години бе звезден миг за многобройните ямболски поети, някои от които успяха да издадат само за няколко години по 5-6 стихосбирки - Петър Гинчев, Иван Барев... Появи се един своеобразен поетичен феномен, който някога наричаха „закъснял дебют“, но при него възрастта бе последното, което имаше значение. А поети като Добромир Тонев, Балчо Балчев, Георги Господинов, продължават да се взираат задъхано в „пролетните“ разпятия на самотната човешка душа, търсят равновесието между духа и плътта, между интелекта и емоционалните бездни в тъмната и необятна човешка душа, епатират дръзко лицемерния морал на съвременника...

Тази литературна панорама би била печално едноцветна като старите киноархиви, ако не споменем ядрото от литературни теоретици, историци и критици, които от много десетилетия насам са в талвега на националния литературен процес. Самото творческо дело на изследователи като Чавдар Добрев, Иван Сарандев, Иван Попиванов, Иван Славов, Стоян Илиев, Дочо Леков, Любен Бумбалов и др. буди уважение и респект. В техните монографии, теоретични изследвания, критични оценки на текущия литературен процес са съчетани ерудиция, професионализъм, критичен нерв, артистизъм при боравене със словото.

Тази безкрайно пъстра панорама на безспорни авторитети, на талантиливи творци, съпроводено от едно съцветие на напористи поети и белетристи, очертава измеренията на една изумителна творческа активност, особено от 1991-1992 г. насам. Явно, тази литературна енергия не зависи пряко и не се влияе директно от повсеместната материална, политическа, социална и морална мизерия на българското общество през последната петилетка.

Тъкмо тази неистова стръв, когато на пръв поглед всичко е загубено, да търсиш своето място в сърцето на изнемощелия и объркан читател днес, сред очертанятията на един размит и неясен книжен

пазар, е своего рода духовно месианство, ако, разбира се, имаш не само амбиции, но и възможности да го осъществиш. И понеже съзнанието ни все по-често губи своята първична самопреценка за истинската стойност на явленията и процесите около нас сред морето от фалшификати и ерзац-съчинения, което ни е притиснало отвред, налага се да бъдем внимателни и настроени скептично към всички опити на „новото“, особено в поетичната вълна, да пробие своя път в закърняващото ни чувство за невидимата граница между красиво и грозно, или пък в анахроничното звучене на вече до болка познати теми, мотиви, образи.

Като че ли тъкмо тук трябва да очертаем една интересна и важна тенденция в начина на издаване на повече от 90 процента от книгите на български автори през последните години - те бяха преди всичко книги, обречени да излязат, като един от първите субпродукти на свободния културен пазар, те бързо се превърнаха в стока с точно материално изражение. Една немалка част от отпечатаните стихосбирки през последните десетина години са си чиста проба „самиздат“. При тях липсата на естетически критерий при подбора и редактирането е очевиден истинен факт, въпреки че това правило има и своите щастливи изключения. Редакторите им в най-добрия случай можеха да тушират недостатъците на подбора в „насипно състояние“, но в огромна част от издателските казуси не можеха да заявят от авторитетното име на издателството например - „Това е слаба книга, „умствени трици“, както би се изразил Захари Стоянов, затова тя няма право да излезе.“

Тъкмо поради обстоятелството, че книгата вече бе превърната в стока не на свободния интелектуален пазар /такъв класически пазар в България все още не съществува/, а на свободния книжен пазар ведно с кламерите, тетрадите и маркерите.

II.

САМОДИВСКИТЕ ИЗВОРИ НА МЛАДОСТТА

Опит за преглед на белетристичното и публицистично творчество на Стефан Чирпанлиев

Всяко време ражда своите литературни митове и илюзии. Никой като че ли вече не вярва на статистически прогнози, които девалвираха като „спукана цигулка“, както би се изразил един голям български поет и безпощаден мислител. За добро или зло, човечеството като че ли наистина е изживяло своя „героически период“, когато суровото битие раждаше не духовни пигмеи, а великани на словото. Всъщност истинската литература винаги е черпела своите жизнени сокове от своето свещено недоволство срещу рутината, воювала е по-своему с бездушието на управляващите, срещу бездарието и житейския цинизъм. Може би наистина човек е истински свободен само в сянката на спомена. И още - когато мечтае. Затова и литературата, като опитна кокетка и куртизанка на минала и лесно забравена слава, не обича да се визира аналитично в своите шарени одежди, темпоралният пласт, свързан с „днес“ и „сега“ твърде често е белег на неумението ѝ да мечтае красиво.

Ако перифразираме (по-точният термин е може би „профанизираме“) един известен цитат, писател и време са две субстанции, осъдени да бъдат вечно заедно в борбата за човешко съвършенство. В своя благороден стремеж да ни приобщи към житейските истини по невидимите пътеки на словото писателят търси винаги своя най-кратък път към сърцето на читателя. И за да бъде максимално искрен и автентичен в благородната надпревара със самия себе си и със своите художествени видения, писателят обикновено беше длъжен да съобрази тематиката на своите първи книги с житейските обстоя-

телства, които познава най-добре. Затова не е случаен фактът, че в предговора към първата книга на ямболския белетрист Стефан Чирпанлиев „Докато преваля“, 1970, рецензентът Димитър Мантов с основание говори за „професионалната територия и мига на избор“. Наистина, за писателя годините след завършване на Висшия инженерно-строителен институт са оня благодатен извор, който го потапя в самата делнична среда на житейското море. Героите от неговия дебютен сборник днес едва ли могат да ни смаят с непоклатимостта на някакъв измислен от автора нравствен максимализъм. Но в художественото пространство между риска и човешкото недоволство те се опитват да отстояват своето житейско и професионално верую, без да влизат непременно в съдбоносен и непримирим дуел с житейската пошлост и цинизъм. Конфликтите в този сборник носят нравствената атмосфера на своето време, те са негова точна и вярна психологическа проекция /особено разкази като „Селският Мефисто“, „Чаъкълени зърна“, „Докато преваля“/, където герой е интелигентът от началото на 70-те години, малко неудачник и заваян идеалист, малко смешен със своята житейска неопитност и наивност, но подкупващ със своята нравствена чистота и искрен гняв към конформизма, човешката алчност и егоизъм. Но веднага трябва да отбележим, че този герой не беше просто „положителната перспектива“ в разказите на белетриста, напротив, като активно действащо лице на него му бе отредена по-скоро второстепенна роля в житейския театър, защото той не беше и не можеше да бъде нравственият еталон на своето време. И в разказ като „Чаъкълени зърна“ ние ще видим как логично и своевременно този герой плаща дан едновременно и на своята младежка неопитност, и на своето интелигентско самомнение.

Основен житейски тип в тези първи разкази на Стефан Чирпанлиев беше естествено обикновеният работник-строител /с няколко изключения, в които героите са проектирани на фона на близкото или по-далечното историческо минало/. В тях той е „владетелят на етажите“, шофьорът, превозващ бетон и едновременно с това ученик във вечерен техникум, строителят, който не може да понася самоуверения и преуспяващ печалбар /между другото, той отново е герой на своето време, само че е сменил символите на

своята власт и вече издава своите разпореждания с мобифон/. Според тогавашните авторски представи това беше нов тип човек, малко груб и първичен в своите действия, желаниа и страсти, но винаги искрен и добродушен, отдаден изцяло на своя тежък труд по скелета и бетонови площадки, човек със своя житейска философия. Понякога зад привидно грубата му външност авторът визираще тънка човешка чувствителност / разказите „Дървеният Пинокио“, „Око за око“, „Белият асфалтов път“/. А в някои разкази като „Гласът на утрото“, „Захари и другите“, „Уважение“, авторът правеше опит за моментно фокусиране на колективния образ на строителя, който трябваше да се запомни от читателя преди всичко със своята откровеност, със своя тънък усет към житейската правда. Само че погледът на белетриста е побягнал по външно характерното, без да са потърсени неговите съкровени и автентични нравствено-психологически измерения и техниа адекватен художествен подтекст. Разбира се, глупаво е да се пренебрегнат художествените изисквания и модели на времето, което трудно позволяваше мащабен размах на творческото въображение.

Някак встрани от общата тоналност на сборника стоят разказите „Неувехки“ и „Новодомска риза“, със сюжети от модната тогава като тема за художествено превъплъщение антифашистка съпротива. По-раздвижен и психологически убедителен е първият от тях, макар и написан върху тема, която е преексплоатирана от нашите писатели. Слаби като тип художествено внушение са разказите „Присмехулното око на екзактата“, „Ракиено време“, „Жълтурчето“. В тях не достига типичното обобщение, авторът не е успял да надникне в индивидуалността на героите, липсва значим идеен подтекст, образи с индивидуален колорит. Всъщност това беше обща слабост на голяма част от дебютните белетристични сборници през 60-те и 70-те години, които трябваше да пресъздават приоритетно парадното лице на живота, да внушават колективния размах и мощ на класата - „строител на материални блага“.

Още тук, в първата си книга, Стефан Чирпанлиев интуитивно беше предусетил това, което щеше да му носи успех през следващите години. Той вече беше стъпил върху поетично-сентименталната,

фолклоризирана интерпретация на изконното българско битие. Затова като определен успех в ранното творчество на Стефан Чирпанлиев ще посочим разказа „Йовин извор“, придаващ особена поетичност на дебютния сборник. Този разказ е написан в духа и добрите традиции на легендата и стилизираното фолклорно предание. Пред нас застава отново вековечната тема за нравствения максимализъм на изкуството, темата за възмездието, което очаква морално слабият талант. Ярки и запомнящи се са образите на Уста Стойно и Йова и тяхната любов, стопена от коравосърдечие и алчността на прочутия майстор на мермер чешми.

В тази първа книга на ямболския белетрист ние се срещаме лице в лице с неравната борба между наивната младежка напоритост и еснафската стихия в живота /това е любима тема за мнозина известни български белетристи/, ще се възмущаваме заедно с героите на Стефан Чирпанлиев от конформизма и пошлостта, от многобройните житейски разновидности на парвенюто в българската действителност. Сигурен успех за автора в неговата дебютна книга бяха разказите „Мъката на Димо Чомака“, „Око за око“, „Хризантемите увяхнаха“, „Йовин извор“, „Дървеният Пинокио“, „Ябълки петровки“, които бележат уверено пътя му към психологическо уплътняване на образи и събития, усетът към характерния художествен детайл, стремежът към естествено и вълнуващо повествование.

Преди години, може би поради някаква скрита носталгия по хронологична и тематична прегледност и яснота на критическите прегледи, се заговори и за т.нар. „литература на работническа тематика“. Сега в нашето смутно и идейно неизбистрено време на тотална и рязко безцеремонна преоценка на всички ценности, включително и на културно-историческите пластове в нашата действителност, всичко това ще претърпи многократно своята нова оценка и преоценка, своето ново функционално осмисляне от позициите на една освободена от сковаващи догми естетика. Така или иначе, в няколко свои книги - в дебютния сборник „Докато преваля“, във „Внезапни прагове“, в романа „Утро за изповеди“ и др. Стефан Чирпанлиев потърси измеренията на празничния и делничен лик на класата, която беше творец на материални блага. И ако в дебютната книга на белетриста,

както посочихме, бе направен опит за фокусиране на новата работническа съвест, бяха изградени мъжки характери, които носеха в сърцата си порив към красотата, то например в сборника с разкази и новели „Внезапни прагове“ /1987/ писателят се вглежда отново в онова неповторимо лице на делника, вплетено в необикновената съдба на многобройните строители, геолози, голобради юноши с военни униформи, все хора, влюбени в красотата на риска, силни със своя оптимизъм и любима професия. И всички те пазят дълбоко в душата си романтиката, човешката обич и доброта, свободата, родена от големия майсторлък.

Този позакъснял романтизъм на белетриста Стефан Чирпанлиев не носи скритата меланхолия на отминалите спомени, а дооформя многообразното трудово битие на героите, заредено с напрежение и болка. Соленият вкус на неизвестното ще накара бившият бригадир Горан да хариже на пазара кошницата с блатни кокичета /колкото и сантиментално да ни звучи днес този негов жест/ и да тръгне редом с боязливото момче отново към белите скели /“Блатно кокиче“/, а геологът Лесев да нарами ветробрана и картата и да поеме към далечните сонди на Брезовица /“Светкавична командировка“/. Герои като Барбов, Тенко, Ранков, Вичката, Майстора, Ляса, Демир, изглеждат затворени и саможиви хора, често обаче и най-малките конфликти ги извеждат от равновесие. Но животът тече около тях, разноцветен и наивно-любопитен, събрал в пъстрата си дреха новото самочувствие на хората. И най-малкият досег с привичното им битие запалва отново и с неподозирана сила искриците на оптимизма, те махват с ръка на обидата, дълбоко заседнала в гърдите им и отново се втурват в големия свят на строежите, който неусетно се е превърнал в тяхна съдба.

Тези герои не обичат мъчителния самоанализ, продължителното вглеждане в своите постъпки. Авторът не е спестил „грапавините“ на характера, горчивото очарование на забранената любов... Той не бърза лекомислено да извисява тези свои герои чрез девалвираните художествени средства на плакатно-агитационното обобщение, не осъжда повърхностно тяхното житейско поведение на горди и отчаяни самотници, а се опитва да се вгледа с обич в тяхната мъчалива

човешка всеотдайност и вяност към своите морални принципи. Конфликтността, драматичният сблъсък между еснафското спокойствие и устрема на големия майсторлък придават особен привкус на художествено обобщение. Тези конфликти не са абстрактно приземени в орбитата на личното битие на героите. Понякога те се заблуждават, показват моментна слабост и въпреки това са дълбоко човечни, открити, търсещи. Неуловима и невидима е тази граница между делника и мъчаливия героизъм, която постепенно прелива в многообразните човешки отношения. И всичко това Стефан Чирпанлиев е облагородил с есенната мекота на любовта, хуманизма, благородството. Това създава една особена, лирична атмосфера, особено когато става дума за жени като Нада, Ляса, Динка, които по своему търсят своето житейско щастие. Те са упорити, затворени в себе си жени, ласкави и всеотдайни, когато са влюбени.

„Внезапни прагове“ на Стефан Чирпанлиев е книга за мъчаливия ежедневен подвиг, за един мъжки свят, на който е органически чуждо притворството, чиновническият подход, сладкодумното празноглавие. В тия кратки разкази вече личи порасналото умение на белетриста да обхване с няколко характерни щрихи трудовото ежедневие на съвременника, да преосмисли новите му социални измерения и самочувствие.

И в своя роман на съвременна тема „Утро за изповеди“ писателят осмисля делничното битие на своите герои от позициите на неспоримите житейски факти, които придават драматичен привкус на белетристичното обобщение. Виброполигонът, който произвежда панелни модули, се превръща в средоточие на многоликите човешки съдби, обединени около темата за дълга, за работническата чест и достойнство. Поради неправилно извършени взривни работи във виброполигона са загинали невинни хора, друг нещастен случай е отнел живота на предишния началник инж. Захари Вичев. В тези по своему смутни и тревожни дни, заредени със спотаена мъка и скрито напрежение, ръководството на полигона се поема от Ивайло Асенов. Той идва направо от света на вечното чиновническо скудоумие по български образец, където във времената на социалистическата надпревара планове и строителни програми се решаваха само с ед-

но началническо драсване на молива. Но изведнъж Асенов попада в света на Майстора, бай Вълкан, Отчето, Хидалгото, Фигаро, които със своята непристореност, трудолюбие и вродено чувство за отговорност му вдъхват сили за епична борба и с дребните мошеници, и с техните могъщи закрилници от високите етажи на властта. Разбира се, не достигат суровини и строителни материали, работи се при традиционните изключително трудни условия, без елементарни удобства, за хората от канцелариите строителите са просто средство за изпълнение на „спуснатите отгоре“ планови задачи. Авторът Стефан Чирпанлиев избира характерни ситуации, разкриващи новата душевност на тия всеотдайни хора, които в часа на лютата зимна буря, под светлината на бляскащите светкавици, тичат към огромните кранове и моста на бункера, за да предотвратят неизбежна авария. Невероятно сложно е за младия инженер да разплита ежедневно сложните възли на това трудно и отговорно производство на панели, от чиято здравина зависи живота на много хора. Но със своята непосредственост и чувство за справедливост Ивайло Асенов успява да спечели сърцата на своите подчинени, умело да направлява и ръководи техния устрем в името на общото дело. На тази огромна строителна площадка вечно подсвиркващият си младеж с прякор Фигаро ще лети с препълнените колички по пистата и ще мисли как да организира пантомимен театър, бай Илия ще мечтае да засади тополки около виброполигона, а в сърцето на бетонджията бай Вълкан още живеят пеещите каруци от времето на неговата младост, които е майсторил със собствените си ръце. Красотата измъчва и тревожи сънищата на тези хора, не им дава покой, в тях намира неспокойствието, човешкото неудовлетворение от непостигнатото.

В същото време Ивайло Асенов, този самотник и неудачник в личния живот, трябва да преодолява мълчаливата или явна съпротива на корумпирани и озлобени хора като Олимпи Лесев, снабдителят Пантелей, плановикът Бакалов, които с безброй машинации и хитрувания на дребно се стремят да извлекат облаги от труда на строителите.

Постижение за белетриста Стефан Чирпанлиев са и женските образи в романа, изваяни пестеливо, но със запомнящи се, характе-

ристични щрихи, които оформят техния малък свят, пълен с копнеж за любов и взаимно щастие. Много от тях носят дълбоко в гърдите си спотаената обида, усещането за самота в този суров и непривичен за женските сетива свят, но на строежа те създават онова сладостно чувство на домашен уют и топлина, които тъй липсват на мъжа далеч от родното огнище.

Написан сладкодумно, с пластична мекота и чувство за художествена мяра, романът „Утро за изповеди“ на Стефан Чирпанлиев бележи неговия път към творческо овладяване на сложния духовен свят на съвременника, един свят, който днес може да изглежда за мнозина малко чужд и наивен, но нека не забравяме, че той бе дълги години неотделима част от онази наша действителност, която гузно се опитваме да забравим, без да сме направили своите горчиви поуки.

На пръв поглед разказите и новелите от следващия белетристичен сборник на писателя „Талисман“ звучат познато - в тях отново се срещаме с обикновени строители и обикновени подлещи, със самонадеяни началници и старомодни рицари на честта. Действителността около нас - огромен строителен полигон, изтъкан от обич и омраза, от всеотдайност и подлост, формира характерите на тези герои, носещи в душата си съпротивата срещу подлизурството, широко заклеимявания еснафски бит, ненаситната алчност на малки и големи началници. Разкази като „Мефисто“ и „Ляса“ са естествен мост между дългогодишните усилия на белетриста да пресъздаде контурите на един суров, мъжки свят на силни личности и метаморфозите на неговото умдърляло перо, което с есенната печал на незабравата се връща отново и отново към своите любими образи от творческата младост.

Иронията на отминалите години е превърнала някогашната добродушна усмивка на повествователя в горчива гримаса - от неспокойната и пропиляна странджанско-сакарска младост на Деса („Спирка“) до инфантилния бунт на новодипломираната Мария („Талисман“), от гузната съвест на служителя Петър Рахнев пред бащиното огнище („Косерски гроздобер“) до съкровената тайна на истинския майсторлък в душата на Недьо („Чампари“). Традиционният идейно-концептуален център, характерен за предишните новелистични

сборници на Стефан Чирпанлиев тук е изместен по посока на един естествен коректив, неотделим от традиционното българско битие, от неговата вековна нравственост, доброта, трудолюбие и искрена човешка печал. Наистина, колко жалко изглежда нашето чиновническо самомнение пред естествената съпротива на селянина към всичко, което руши неговия свят („Жив плет“, „Осов камък“, „Преснак“), колко смешно е нашето градско самочувствие пред звездния безкрай на родното небе („Миши празници“).

В разказите и новелите от „Талисман“ личи все повече умението на твореца да създаде характерен детайл, да го освежи със закачливата ирония на интелектуалния опит, да потопи в невидимата река на диалога хълмове, запустели дворове и хора (тези теми не са чужди и на други ямболски белетристи като Димитър Яръмов, Димитър Кралев, Атанас Теодоров), които изживяват като в забавен кадър омаята от едно тъй дълго завръщане към родния корен. Пластичен и същевременно пестелив на думи, Стефан Чирпанлиев успява да пресътвори лаконичния портрет на битието човешко, изтъкано като шарена тракийска черга от светла радост и дълбока печал. Трудно е да оценим сега цената на това завръщане към позабравените добродетели на неспокойното българско време, но едва ли ще преминем през катарзиса на духовното очищение без да съизмерваме нашите нервни и разпокъсани сънища на блудни синове с мъчаливата строгост на оня български бит, който ни съхрани през невероятно жестоки години на изпитание. В същото време белетристът вярва в невъзвратимостта на битието, в щастливата реставрация а един непокътнат и непроменен нравствен катехизис.

Всъщност любовта към доброто и светлото в човешката душа е оня невидим талисман, който крепи надеждата ни, внушава ненавратливо в тези свои разкази и новели белетристът Стефан Чирпанлиев. И ако съумеем да съхраним този естествен порив, затлачен от дребнави егоистични сметки, сигурно ще възстановим нарушената духовна хармония със своите най-близки хора, с природния безкрай, ще вникнем по-скоро в метафизичните загадки на битието.

Разказваческият дар на Стефан Чирпанлиев, неговият вроден усет към живописното и колоритно българско слово, талантът му на

писател-анималист са намерили своето превъплъщение в сборника разкази „Часът на гривяците“ и в сборника с разкази и миниатюри „Дири и пъртини“. А като прибавим и физиономичния сборник с разкази „Козя магия“ можем да говорим за една трайна тенденция в белетристичното развитие на Стефан Чирпанлиев, която пречупва по своеобразен начин неподозирани народопсихоложки пластове в трудно разгадаемата българска душевност. Тези разкази на ловна тематика, свързани с красотата на природния безкрай, са писани дълги години, но сега, събрани в единното пространство на сборника, заживяват свой нов живот. Авторът ненавратливо съпоставя биологичният часовник на природата с нашето задъхано, неравно, нервно време, за да ни каже колко жалки са нашите дребнави житейски страсти, проектирани върху зеления природен екран.

В същото време единната тематична определеност не е ограничила свободата на художествения избор. Това не са само анималистични разкази, а сред тях умело са вплетени и необичайни, често гранични човешки състояния. В разказите от „Часът на гривяците“ отново личи доказаното умение на твореца-стилист да създаде характерен, индивидуален художествен детайл, да потопи в сладкодумния поток на диалога хълмове, притаени горски клонци, самодивски вирове, вълчи капани. Нещо повече - той е потърсил неочакван ракурс към отминали исторически времена и известни личности - Дякона, Джендо (Захари Стоянов) и т.н. Една невидима омая по родното, едно дълго завръщане към родния корен има в тези всъщност природни разкази. Те ни срещат със самобитни и силни мъжки характери, изрязани сурово във величавата природна самота. Попаднали в капана на някоя непривична ситуация, те успяват съобразително и ловко да се изплъзнат от изпитанията на съдбата, от изненадите на дивия свят.

В тези разкази няма и помен от един суров анимализъм, от безстрастния поглед на наблюдателя. Светът на животните твърде често се успоредява с преживяванията и усещанията на хората, разказвачът в тези разкази често е обхванат от чувства на гузна съвест, срам и разкаяние, за да получи от природата един единствен „урок по милосърдие“ (разказът „Вълчи капан“). Не е случаен духовният

мост, хвърлен към света на стария писател-ловец Тодор Драганов, с посвещение към светлата му памет започва и самата книга.

Сладкодумният образ на разказвача, който наднича от всяка страница на друг белетристичен сборник на Стефан Чирпанлиев, озаглавен „Дири и пъртини“, търси онези ненаатрапчиви истини или вековечни заблуди за природата-кърмилница, велика и всеобхватна, която добродушно отнася във времето със своята снизходителна усмивка напразните усилия на човешкия род да промени безразсъдно вековечни традиции и закони. И в този великолепен сборник авторът се прекланя с пиета и любов пред съвършеното природно мироздание и в най-незначителния му детайл. Иде някъде от безкрайното тунджанско поле, потънало в мъгла, мамещият плясък на пдпдъчето ято („Сезонът на пдпдъчците“), следим задъхания човешки монолог в разказа „Природен капан“ или пък терзанията на Буньо Козар, проектирани върху легендарния природен екран на зъбери и чукари във великолепния разказ „Сура коза“. Този разказ е сред най-доброто, излязло изпод перото на Стефан Чирпанлиев, в него писателят е постигнал една невероятна и сурова лаконичност, вплетена в очертанятията на първични инстинкти и баладична романтика.

А сборникът с „документални разкази за апостоли и войводи“, озаглавен „Дяконе, с вази сме до смърт“ разкрива пред погледа на читателя нови страни от разказваческия дар на Стефан Чирпанлиев. Издаден от ИК „Сребърен лъв“ на рано напусналия ни Георги Марковски, той ни препраща към най-славните страници от многострадалната българска история, които бележат висините на освободения български дух, устремен към заветната свобода. Това бунтовно българско време, обвеяно с барутни помисли и действия, изживява своя буен патриотичен екстаз и ражда велики революционери и книжовници, с които днешното убого време трудно мери духовен ръст. Тези „документални разкази за апостоли и войводи“, както гласи подзаглавието на сборника, търсят нови думи за Дякона и неговата комитетска дейност в поробена България, за Захари Стоянов, Георги Дражев... Стегнати и кратки, изчистени като стилистика и повествование, те наистина намират директно своя път към всяко българско сърце, в което мъждука все още патриотичната жилка, чувството за

принадлежност към род и родина. Те са изградени върху малко известни документални факти от живота на тези герои и мъченици на българската революция, в тях диалогът между героите тече естествено, без историческа стилизация, към която Стефан Чирпанлиев има отколешна слабост като белетрист. За да потърси за днешния съвременник ония вечни идеи от хребета на българското историческо време, които и днес могат да разпалват скрити и потайни пожари в мъчителното преоткриване на нашата историческа идентичност.

Колцина остават неизкушени от тихия, мъдър и вълшебен свят на книгите. Книги - съдба и епоха, побрала в своите безмълвни страници многовековния опит и знания на човека, пренесени през вековете, неговите надежди и съмнения, великия и неповторим полет на въображението, тъмните алеи на страстта... То, писаното слово, има свой собствен път през вековете, надживяло е много дребни страсти и величия, за да остане завинаги при големите идеи на времето, неподвластно на суета и греховна съблазън, на дребнавия егоизъм и бездушие.

Увлечени от безразсъдната и сляпа житейска мелница, търсейки големите имена в нашата национална култура, често пъти ние съвсем несправедливо отминаваме имената на мнозина скромни и всеотдайни труженици на словото, които създават оная неповторима атмосфера на благоговение и почит пред страстно написаната, интересната, полезната, уникална печатна творба. Вероятно подобни мисли са вълнували и Стефан Чирпанлиев, преди да напише своята книга „Най-великото от чудесата“. В нея той говори с нескрито вълнение и обич за своите незабравими срещи и разговори с такива творци като Пеньо Пенев, Булат Окуджава, Пабло Неруда, пренася ни в света на полските книжари и антиквари-книголюбители. Особено интересни и автентични са кратките литературни скици, посветени на ямболски писатели и книжовници, както и известни наши творци, свързани по една или друга причина с някогашния литературен Ямбол.

Само с няколко щрихи писателят Стефан Чирпанлиев се опитва да намери характерното в духовния и творчески свят на ямболския поет Васил Карагьозов, забравения ямболски белетрист Николай Ношков, спечелил литературния конкурс на в. „Развигор“ през

1926 година, когато Александър Балабанов някога нарече „неосъщественият Йовков“, Добри Немиров, Недялко Месечков, Стилиян Чилингиров, Теодор Драганов, Михаил Лъкатник... За първи път на страниците на тази малка книга ставаше дума и за съвременните ямболски книголюбители. За съжаление, безмилостното и бездуховно настояще отхвърли като ненужна дреха тяхния някогашен ентузиазъм... А като дългогодишен изследовател на творческото дело на Захари Стоянов, Стефан Чирпанлиев привежда интересни факти, свързани със спомоществателите на бележития български писател, мемоарист, публицист и историк, той търси и социалните корени на това интересно явление през периода на нашето Възраждане.

Напоследък книжовният пазар като че ли съвсем разми нашите представи за чистота на жанра и изявата на всеки творец в привичното му амплоа. Това се дължи не само на издателската мимикрия към пъстрота и ефектно изобилие, но и на желанието на голяма част от творците да преодолеят „оковите“, поставени от самите тях, да опитат перото си в нови жанрови територии, непривични еднакво и за тях, и за самите читатели. Такава е публицистичната книга на Стефан Чирпанлиев „Интелигенция-о!“.

Интелигенцията на един народ е обречена на позор и забрава, ако сведе гузно чела пред своеволията и наглостта на която и да е управляваща каста. Истинската интелигенция (поне в представите на хората) е била винаги неподкупната съвест на своя народ и нейните най-добри представители са трасирали пътя му напред с жертвения знак на непокорната си кръв.

Най-добрите синове на българската народност са изпитвали твърде често органическа непоносимост към всяка форма на тирания, беззаконие и чуждо потисничество. В мартиролога на трагичната българска история, белязана с безброй върхове и безславни падения, светят имена и човешки съдби, родени с мисията да стряскат нашата заспала съвест, да разбудят полета на духа, да активизират тресавищата на закърнялата ни воля за дейност. През войни, буни, завери и съзаклетия до стачки, въстания и барикади - тъй е пришпорил жребецът на времето историята ни от векове насам и в този омагьосан кръг е оцелявала винаги тъничката нишка на българското,

вкоренено здраво като спасителен кръст или като родово проклятие - ужасът напук на всичко да оцелееш. В бездните на тези ужасяващи амплитуди липсва онова, с което се гордеят други нации - порядъчната норма на средното, здравомислещо гражданство, което подчинява живота на държавата на своя морал и законност, а не обратно - в уродливия български вариант. Не зная защо по инерцията на каква натрапена ни псевдо-плебейска традиция ние би трябвало все още да се гордеем, че след хералдичната мощ на конската опашка и средновековния царски печат на Асеновци у нас трагично липсват белезите на едно отстоявано с кръв и меч благородство на средновековния рицар или владетел, липсва емблемата на вековния род, липсва най-последно родословното дърво на фамилията, от която потомците на други нации извличат гордост, вълнение и мъдра поука за живота си. И не е ли проклятие, че покрай метаморфозите на екзистенциалното оцеляване на всяка цена в екстремалните условия на едно варварско потисничество българското трябва да се опира само на колективната аморфност, а в същото време да гони от благоверните си редици като прокажен всеки бунтар, безразсъдно да предава на сигурно заклание всеки еретик, дръзнал да се опълчи срещу народните тирани, готов да заложил себе си срещу неговата утрешна свобода.

Тя неспазва нищо, размисли ме вълнуваха дълго време, след като бях затворил книгата на Стефан Чирпанлиев „Интелигенция-о!“ А и ненапразно ямболският белетрист и публицист цитира известната статия на Боян Пенев, в която говори с проникновение „за делничната трагедия на интелигенцията, по-страшна от всяка шумна и главоломна катастрофа“. Отчаяна, обезверена и объркана, днешната българска интелигенция не вижда пред себе си в близко бъдеще светлите хоризонти на надеждата, тя живее и едновременно ражда безвремие. Тъкмо затова днес е необходим нейният „зов пречистващ, събуждащ, потресаващ“, „точно тук и сега е необходима ерихоновата тръба на интелигенцията“, пише ямболският публицист с болка и надежда.

Интелигенцията днес е в очакване на своя звезден час, но той едва ли ще дойде даром - така обикновено идват бедите. Мисля, че

интелигенцията не може и не трябва повече да търпи да се налудуват лудите, защото след тях остава само горчивият дъх на цианкалий. Нека оттече и „леката кавалерия на публицистиката“, както метафорично е изрекъл своята присъда над вулгарно-уличния жаргон на голяма част от днешната родна публицистика Стефан Чирпанлиев. Чувството за историзъм понякога закънява, но ако един народ изпадне в подобен род самоубийствена амнезия, той е обречен. Затова си струва, въпреки, а може би и заради патологичните очертания на днешната действителност писателят, публицистът да попита отново - къде си, Интелигенцийо-о българска?!

Стефан Чирпанлиев е един от малцината български писатели, които имат две пълни био-библиографии. Първата от тях бе дело на Сия Сарандева и се появи през 1987 година по повод на 50-годишнината на писателя, с предговор от проф. д-р Иван Сарандев. Тази био-библиография впечатляваше със своя професионализъм, библиографска пълнота, с богата и разгърната система от показатели. Още тогава всеки непредубеден читател, който вземеше по някакъв повод в ръка тази био-библиография, не можеше да не забележи очевидния факт, че цялостното творческо дело на Стефан Чирпанлиев бе неотделима част от културната панорама на Ямболския край, не можеше да не отчете неговата разностранност и многопосочност на творческите изяви, включващи се в широкия диапазон от стихотворението и текста за песен през всички публицистични жанрове до оперативната рецензия и научна статия. Всичко това подсказваше за щедрия тракийски талант на писателя Стефан Чирпанлиев, който отдавна е преодолял тесните регионални граници на творческо присъствие (които ни бяха натрапвани до началото на 90-те г.) и неговите усилия на белетрист и изследовател завладяват все по-трайно литературната ни панорама.

По повод на една интересна творческа среща на Стефан Чирпанлиев с ценители на литературното слово си позволих еретическата „дързост“ да кажа, че Ямбол превъзхожда Сливен освен с управленческия далтонизъм на своите началници и градоуправници от близкото минало, но и с присъствието на мощна фаланга съвременни творци, примерно от 60-те години насам. (Разбира се, тук

въобще не става дума за големия брой национални творци със сливенско потекло, отдавна заели своето достойно място в класическия фонд на българската литература). В потвърждение на моите думи е достатъчно да спомена имената на белетристите Димитър Яръмов, Димитър Вълев, Атанас Теодоров, Димитър Кралев, Любомир Котев, Христо Карастоянов, на поети като Александър Миланов, Димитър Арабаджиев, Георги Братанов, Тенко Тенев, Добромир Тонев, Георги Господинов и т.н. Съвсем съзнателно и дума не отварям за могщата фаланга от известни критици и литературоведи като Стоян Илиев, Дочо Леков, Чавдар Добрев, Иван Сарандев, Иван Славов, Иван Попиванов, Георги Марков, Любен Бумбалов... Тази творческа еманация на духа и артистично-небрежния талант, водещ своите корени от онова неповторимо съчетание на анархизъм, модернизъм, провинциален сантиментализъм и наивистичен реализъм, е още едно доказателство за неизчерпаемата творческа енергия на Ямболския край. (Чета написаното и стигам до думата „анархизъм“ - типичен ямболски феномен ! Сега с неохота пред себе си трябва да призная, че всъщност списъкът с имена на ямболски интелектуалци навярно трябваше да започне с имената на Страшимир Кринчев, Васил Карагьозов, Матвей Вълев, изкуствоведа Кирил Кръстев, основателят на първото футуристично списание в България „CRESCENDO“ в далечната 1922 година пак в Ямбол, Николай Ношков - археолог и белетрист, и разбира се, видният деец на анархизма в България Георги Шейтанов - един от съредакторите на Гео-Милевия „Пламяк“...)

През своето многовековно съществуване българинът като тип народопсихология има уникалната способност да зачертава с черен маркер стореното от предходниците и да започва винаги като австралийски абориген от морското равнище. Наистина, колкото и с умиление и носталгия някои от нас да си спомнят миналото, един ден всеки от нас разбира неумолимо, че отминават младост, сила, фойерверките на таланта, но все пак има нещо, което дава нравствена устойчивост на твореца с цел и призвание - никой не може да забрани правото на писателя да бъде ироничен двойник на своето творческо „аз“, да търси в сянката на думите онова, което разкъсва вроденото му чувство за справедливост и едновременно вина пред обик-

новеното човешко битие.

Едва ли ще можем да си представим изумлението на бъдещите литературни историци и изследователи, които ще оценяват след десетилетия нашата културна съдба и атмосфера. А и как ли може с научни понятия да се класифицира нашето време, когато като че ли напук на днешната повсеместна материална и духовна инфлация днешните творци продължават да крачат бодро по трънливия път на славата. Във времена, в които мнозина пишат, а твърде малко четат, когато творбите от български автори изглеждат охулени и жалки като недоносено седмаче на карнавално пъстрата издателска сергия, учудващо е, че днес все още се намират хора, които продължават да пишат за радост на врагове и на приятели, но и да намират сили и начини да издават тези свои писания. Кой знае защо в този момент си спомням иронично-тъжните думи на писателя Георги Мишев, който преди петнадесетина години каза в Ямбол, че е дошло време българският писател с Диогенов фенер да търси своя верен читател (ако все още е останал в безвъздушното пространство на цинично озлобения материален свят около нас).

Тези нерадостни видения на душата ме връщат към втората библиография на Стефан Чирпанлиев. От пръв поглед тя внушава респект и уважение към разностранното творческо дело на Стефан Чирпанлиев. Библиографията беше посветена на 60-годишния юбилей на писателя и съдържа 1360 заглавия на негови произведения и отделни публикации в периодичния печат. Изданието явно има амбицията да обхване многостранната дейност на Стефан Чирпанлиев като писател, съставител, литературен и театрален критик, като автор на многобройни статии на обществена и политическа основа. Включените материали са разделени в два основни дяла - произведения на Стефан Чирпанлиев и литература за него, като библиографската стойност и познавателен обхват на изданието се допълва успешно от представените кратки анотации.

Изданието започва с предговор от Николай Хайтов, озаглавен „За Стефан Чирпанлиев - без грим“. В нея известният български писател употребява фразата, че писателят принадлежи към „литературната пехота“. Наистина, Стефан Чирпанлиев е трайно пристрас-

тен към най-доброто от класическата белетристична традиция на българската литература, „написаното от него винаги дъхти на роден чернозем и увлича със своята искреност и благородна, както стилистична, така и сюжетна простота“. Хайтов завършва своето слово с един жизнерадостен призив-пожелание:

„В едно време на масово изкривяване на съвестите и перата, Чирпанлиев дава пример за завидна професионална и гражданска последователност, която, да се надяваме, че ще бъде оценена по заслуга от изпадналата в момента в кома професионална критика“.

Не зная кое духовно явление днес все още не е изпаднало в кома, летаргичен сън или пък не е отнесено от шизофреничния вихър на един скандален „ретро-модернизъм“. Но неистовата стръв днес да продължаваш да търсиш място в сърцето на изнемощелия и объркан читател, сред очертанятията на един размит и неясен книжен пазар, си е своего рода духовно месианство.

III.

ВЪЛШЕБСТВАТА НА ДЕТСТВОТО

Размисли за детското творчество на писателя

Нашият компютърен век ще промени навярно много от досегашните представи за света, но детската чувствителност ще си остане все така непосредствена и лъчезарна, все така подкупващо-искрена. Отдавна потъна в христоматиите времето на римуваните залъгалки и бабини деветини, с които се възпитаваше българинът от нашите традиционни фолклорни представи. Днес нашите невръстни паланици отдавна дяволито се усмихват на щъркелите от „Лека нощ, деца“. Затова все по-трудна и отговорна е задачата на всеки автор на книги за деца да улови бързо променящите се контури на детското самосъзнание, да бъде максимално автентичен в своето превъплъщение, да намери благодатния ключ към оригиналното и свежо повествование. В противен случай остава горчивият вкус на илюзиите, защото понякога можеш да залъжеш и прехласнеш детското сърчице с красиви небивалици, но детето прекрасно, може би интуитивно разбира в кои детски книги слънцето е в обвивка от станиол (както пишеха някога критиците от недалечното минало).

Стефан Чирпанлиев е един от тези писатели, които проявяват траен интерес към вълнуващия и мил спомен от детството, към крехката и лесно наранима детска чувствителност. В тази благодатна, но изключително трудна област от художествената литература белетристът се насочва непосредствено след издаването на своята първа книга.

Като най-значим художествен факт от белетристичната биография на Стефан Чирпанлиев в творчеството му за деца трябва да посочим неговата втора книга „Медвенският размирник“, 1978, със сюжет от детството на Джендо - бъдещият най-голям български легионер, авторът на българската Библия - „Записки по българските въстания“. Книгата, пресъздаваща върху документална основа детс-

ките и юношески години на Захари Стоянов, претърпя вече няколко издания и е христоматийно четиво за няколко поколения, като авторът е прибавил в следващите издания няколко нови глави, включващи се органично в изграждането на цялостната художествена атмосфера на творбата.

„Медвенският размирник“ е популярно четиво, по-скоро документално четиво в популярен стил. Тази детско-юношеска повест, написана живо и увлекателно, ни потапя в ония времена, когато деца и възрастни се борят по своему срещу вековния турски поробител, съзнаващи своята етническа и национална принадлежност.

Книгата възстановява умело и автентично неповторимата идейна атмосфера в малкото балканско селце - от бабините приказки край домашното огнище през буйните детски игри, заредени с бунт и непокорство; от килийното училище на даскал Буньо до годишните изпити, където Джендо ще запее бунтовна песен пред смаяните очи на турските първенци. Авторът настойчиво търси в образа на буйното овчарче от Медвен ония типологични черти, които закономерно ще доведат до израстването му като знаменита историческа личност. В малкото по обем епично пространство белетристът е пресъздал убедително цялостния български бит. С много любов Стефан Чирпанлиев изгражда детските образи в повестта - на Джендо, Васил, Ненчо, Пена Деливичева. Умело са разкрити обстоятелствата, чрез които в будното им съзнание бързо кълни националната гордост и самочувствие. Показателен е бойкотът, който учениците от килийното училище устройват на владиката Вениамин и гърчещия се даскал кир Василяки. Тогава „бащите им, чобаните из Медвен, като видяха, че даскалницата не върви и децата им бягат по Чъртовец и Борила и не щат да слушат разваления език на новия даскал, пратиха да повикат даскал Буньо, за да ги учи на чисто четмо и писмо, на природния най-сладък език.

И на българщина.“

Със своя родолюбив патос „Медвенският размирник“ надхвърля рамките на читателската аудитория, за която е предназначена и съществува в съзнанието ни като художествено-документален факт, пресъздаващ една далечна, но скъпа за всяко българско сърце геро-

ична епоха.

През 1981 година в издателство „Отечество“ излезе третата по ред книга на Стефан Чирпанлиев - юношеската повест „Измисленият остров“. Тя бе плод на авторовото пътешествие до Далечния Изток на кораба „Захари Стоянов“ през 1978 година.

Повестта е написана занимателно, като са използвани елементите на неизвестността от далечното пътуване, съчетани с типични приключенски похвати. Тук Стефан Чирпанлиев още веднъж ни доказва, че познава добре детската душевност и умее да оживи на белия лист загадъчните пристъпи на юношата към новото, неповторимото, далечното, към приключението и риска. Пътешествието на Огнян Хайдутков на презокеанския кораб „Вихър“, едновременно неочаквано и дълго мечтано, е сюжетният лайтмотив, който разгръща благодатни възможности за изследване на детската психика. Смешно е да очакваме от малкия Огнян героични и мъжествени дела сред воя на тайфуните и грамадните океански вълни. Напротив, белетристът знае, че детето си е винаги и навсякъде дете: и когато се грижи за ранения албатрос Алик, и когато взема от остров Риу-Риу маймунката Пепси, и когато се възмущава от жестокостта и грубостта на някои моряци. Но в същото време несподобно по време на това незабравимо, приказно пътешествие каляват волята на Огнян Хайдутков и той вече е психически подготвен да извърши истински подвиг в живота. Стефан Чирпанлиев изгражда един характерен образ на мечтателно момче, което обича морето като своя баща - капитанът от далечно плаване Хайдутков, и в същото време, опиянено от величието на морската стихия, тайно пише стихове.

Повествованието в „Измисленият остров“ е живо, концентрирано, с усет за характерния психологически детайл. В очарованото съзнание на Огнян паралелно съжителстват светът на игрите, милите образи на мама и сестричката Гергана, парещият спомен за несправедливата петица по география, и от друга страна, действителността, свързана с моряшкото ежедневие на кораба. Оказва се, че то не е никак лесно или просто романтично, както е в много други книги на приключенска тематика. Огнян постепенно е запленил от мъжественото спокойствие и твърдост на морските вълци чичо Митър, Андрю,

кърмчията Веселин, но и кипи от детско възмущение и гняв при неволния допир с нечистите помисли и действия на помощник-капитана Радев и боцмана Яни. Така, в директното съприкосновение с многоликата действителност в съзнанието на Огнян Хайдутков се оформят директно понятия от нравствен порядък като чувството за другарство и отговорност, за чест и достойнство, чувството на омраза към двуличието и човешката подлост. А всичко това, наред с неотразимото въздействие на океанската шир, пресъздадена автентично и вълнуващо от белетриста, остава най-големият и вълнуващ урок за малкия Огнян, придобит от непосредствения допир с истинския живот.

В своята приказка за най-малките „Как Камъчко стигна морето“ Стефан Чирпанлиев съумява да внуши атмосферата на неспокойствие и промяна, да вдъхне у детето любознателност, стремеж към риска и откривателството. И ние, след като сме я прочели, трудно можем да си представим Камъчко вечно сред „удобните, мъхести легла на едрите, дялани камъни“. Малките навярно ще запомнят още разговорите на Камъчко с мидената черупка или добрия Рачо Осмокрачо. Така детската чувствителност се провокира неусетно и непреднамерено, децата сами се „заразяват“ от силното желание на Камъчко да стигне с цената на всичко до огромното синьо море. Постигнал своята цел, той отново дарява радост на най-малките, а чрез него, който неусетно се е превърнал от дългото пътуване в малки пещчинки, те строят с много веселие и слънчев смях своите приказни дворци.

Стилът на белетриста е прецизен и емоционално-извисен, в тази малка книжка отново личи умението на Стефан Чирпанлиев да изгражда жив диалог, да пътува заедно с очарованите малчугани към голямата и неповторима мечта на всяко детство. А авторският текст, наред с великолепните илюстрации на художничката Ада Митрани, раждат неповторимото художествено единство и образно внушение на тази книга.

След „Камъчко стигна морето“ да пишеш любопитни истории за най-малките се превърна в трайно и непреодолимо изкушение за белетриста Стефан Чирпанлиев. Последва „Баба Кукулязка“ - една романтично-приказна история за доброто и злото в човешкия свят,

за силата на детската любов и вяра в чудеса. Баба Кукулязка е наистина един митичен образ, който заедно с битовизираните образи на баба Калмучка и баба Зъла се появяват и в други детски книги на Стефан Чирпанлиев - например в „Забравената шишарка“ или пък в приказния сборник за деца „Момчето, което можеше всичко“. Ако прибавим към тези заглавия и „Наказаният Охльо Бохльо“, приказка с рисунки за оцветяване, ще разберем по-добре мащабите на творческото му вдъхновение, насочено трайно към любопитния свят на най-малките. Стефан Чирпанлиев познава отлично крехката и неспокойна детска психика, която силно се влияе от образци и авторитети извън нея, тъкмо затова книгите за деца играят важна роля във формиране на детското въображение, в обогатяване на детските фантазии и познания за околния свят. Тези книги за деца на Стефан Чирпанлиев, освен това, че развиват естетическия усет на децата към света и към скритите гъбини на българското слово, ненаатрапчиво внушават и моралните ценности, проверени от хилядолетия. В „Наказаният Охльо Бохльо“ например писателят с лекота и изящен стил внушава на малките си читатели, че не можеш безнаказано да вършиш злини, дори да ослепиш вълшебното изворче и това да не остане ненаказано. Защото в приказките, както и в живота доброто трябва да победи със своята непоколебимост и сила. Затова и приказният герой на Стефан Чирпанлиев, за радост на най-малките, доскоро наперен и високомерно самодоволен, се разделя с острите си рогца, с които иска да върши само бели - доскорошният злосторник се прибира засрамен с къщичката си. И оттогава той е добър и смирен, защото му е даден един от най-големите уроци, които остават незабравими за цял живот.

Утвърден детски писател, с дузина книги, написани за най-малките, Стефан Чирпанлиев с всяка нова книга продължава да търси златното ключе към непритворната детска душевност, той успешно провокира детското въображение, повеждайки го в един колкото познат, толкова и необичаен свят. „Чудеса край синия вир“, издадена през 2001 г. от издателство „Захари Стоянов“, с чудесните илюстрации на художника Иван Димов, разказва на най-малките една легендарна история, изпълнена с фолклорни герои, с типични приказни

персонажи, с весели и чудновати същества. Отново и в тази книга на писателя Стефан Чирпанлиев се появяват емблематичните за детското му творчество фолклоризирани образи на баба Кукулязка, символ на патриархалната традиция и едновременно с това на една особена, езическа вълшебна загадъчност и тайнственост, и на нейните посестрими - баба Калмучка от Долнята махала и баба Зъла от Горната махала. В тази приказна история са вплетена и сенки от незабравими исторически предания, преминали през годините - легендарният юнак Чомак (алюзия за големия български революционер Захари Стоянов).

Но основната идея на автора е да възбуди детското любопитство към света, детската чувствителност към приказните сюжети, и то върху основата на традиционни български приказни модели, интерпретирани умело, без разточителство в думи и образи, с точен, ясен и образен език. Синият вир е другият емблематичен образ в детското творчество на Стефан Чирпанлиев. В неговия кристален купел край историческото село Медвен е лудувал и малкият Джендо, легендарният български писател и поборник Захари Стоянов.

Тази амалгама от приказно, исторично, битово и фантастично (чрез неповторимото самодивско среднощно хоро около Синия вир) вече загатва за един успешен повествователен модел, чрез който се възпитава усет и красота у най-малките читатели. В съчетание със закачливите, майсторски илюстрации на Иван Димов книгата на Стефан Чирпанлиев очарова детското любопитство, детето, прочело тази книга, вдига поглед нагоре и се заглежда в звездния свят. То вече знае, че доброто, красивото, юначното са неотменима емблема на неговото българско битие, докато свят светува.

IV. ТЕАТРАЛНИ ИЗКУШЕНИЯ

Почти няма белетрист, който да не се е изкушавал от драматургията като тип художествено послание, което естествено продължава в характерологичен и естетически план основните образи от творчеството му. Ако ли пък творецът е изкушен от историческия дискурс, от посланията на миналото, тогава драматичното пресъздаване на образи и събития се превръща в почти неотразима магия. А за писателя Стефан Чирпанлиев това докосване е съдбовно свързано с личността на Захари Стоянов. През театралния сезон 1986/1987 г. детско-юношеската пиеса „Размирникът“ се поставя за първи път на сцената на Драматичен театър „Сава Доброплодни“ - Силистра и малко по-късно оживява и на сцената на Ямболския драматичен театър. Пиесата е посветена на детските и младежки години на големия български революционер и летописец. В пиесата има далечни реминисценции от познатите образи в повестта „Медвенският размирник“, но сходството е по-скоро типологично. Всъщност авторът дълго и търпеливо е обработвал в своята художествена памет оскъдните документални факти, за да придобият те в пиесата нова художествена интерпретация, да „оживят“ характерологичния образ на малкия Джендо. Не е без значение и фактът, че Стефан Чирпанлиев носи дълбоко в своето съзнание незабравими спомени от детските си години в малкото котленско селце, където е роден големият мемоарист. Тази органична съпричастност към едно велико дело на една епохална личност в българската история дава творчески сили и кураж на писателя за да внуши она сложен и криволичещ път, извървян от медвенското овчарче - от вулията, украсена с орлови нокти и синци, до фрака на държавник в новоосвободена и обединена България.

След „Размирникът“, пиеса, която интерпретираше една почти

бяла и непозната страница от живота на Захари Стоянов, Стефан Чирпанлиев продължи с ново драматургично предизвикателство. Дълбокото вникване в творческата лаборатория и в житейската съдба на Захари Стоянов, плод на дългогодишни и задълбочени изследователски усилия, доведе закономерно писателя до следващата стъпка - постановката „Летописецът и сенките“. Тя затваряше естествено една житейска драма на забележителна историческа личност, проектирана върху мащабния фон на българското време. Нека споменем и факта, че пиесата се опитваше да повдигне завесата върху събития и личности, върху които тегнеше своеобразно „табу“. Така или иначе, като изключим телевизионната адаптация по „Записките“, пиесата на Стефан Чирпанлиев бе един от първите опити за сценична интерпретация на живота на летописеца, поборника, списателя и вестникаря. Тази тема бе „свенливо“ подминавана и поради повратното и нееднозначно тълкуване на някои „нелицеприятни“ моменти от жизненото поведение на големия българин. Пиесата искаше да внуши най-вече неопровержимата истина за това, че Захари Стоянов бе един от първите ярки демократи и свободолюбци в епоха на неизживяна диктатура и политическа тирания, той бе един от първите големи български писатели, преодолял в името на историческата истина автоцензурата чрез своята непримирима и страстна публицистика и мемоаристика.

Пиесата „Летописецът и сенките“ е издържана в спокойно-епичен и документално-публицистичен стил, докосващ се най-адекватно до тревожните мисли на смъртно-болния летописец, потънал изцяло в света на своите героични видения. Това предвещава естествения трагичен епилог, предизвикващ кълбо от спомени и човешко проклетие в душата на умирация летописец. Тези черно-бели спомени оживяват калейдоскопично и в емоционално безредие сцени от Априлското въстание, от Съединението, от първите бурни години на освободена България, от партизанските ежби и балкански страсти - огромен котел от омраза и благоговение едновременно. Драматургичният рефрен за сватбата, павурчето ракия, закитено със цвете, символизира естествено Въстанието, а после и самия свещен

акт на голямото българско дело - Съединението.

В първата част на спектакъла се дава разрешение на основния естетически спор, разиграващ се в мислите на Захари Стоянов - мълчаливия му спор с Георги Бенковски, противоречието между трезвия реализъм и романтичния оптимизъм, между мисълта и делото. Втората част въвежда втората основна тема - Съединението от 1885 г. Авторът успешно провокира чувството ни за патриотизъм. В същото време ненатрапчиво и някак встрани от основния замисъл остава и темата за измеренията на човешката саможертва, особено болезнената в наше време тема за честния и добросъвестен български политик - всичко това е внушено в драматургичната сплав на спектакъла чрез интересните диалози между Захари Стоянов и неговия съратник и приятел Стефан Стамболов.

Самият автор в едно свое интервю твърди: „Според мен, магията на театъра е тази, която може да пресътвори най-трайно и вълнуващо една историческа личност. Днес с висок глас можем да заявим, че Захари Стоянов е един от най-ярките демократи и свободолюбци в освободена България. Той бе един от първите, който преодоля автоцензурата, който застана на своя позиция за опазване на националните интереси, макар да го анатемосаха като русофоб. В пиесата сме се помъчили да изобразим образа му „от другата страна“, да изтъкнем неговата житейска философия и мъдрост, да вникнем в неговия балканджийски, най-български характер. Композиционната рамка се вмества в скромната стаица на парижкия хотел „Сюзез“, където е настъпила преждевременната му смърт, едва на 39 години. Сблъсъците му със Стамболов - и харамията, и след това - държавника и дипломата, с Бенковски, сцената с предателя му дядо Вълчо и др. подсказват един нов прочит и отношение, което действително заинтересува зрителите.“

Впечатлява изключителната документална добросъвестност на писателя Стефан Чирпанлиев, създал една изповедна драма, едновременно и любопитна, и вълнуваща като драматургично послание. И днес някои мисли на Захари Стоянов, изречени от сцената към нас, съвременниците, ни карат да се замислим дълбоко и горчиво - за

нелицеприятни страни от българската народопсихология, за неспособаното устройство и управление на страната ни в различни епохи и периоди, някои негови предчувствия за бъдещето и т.н. Това бе опит за провокиране на едно ново усещане за българската история, освободена от догматизъм и едностранчивост. А това за мен винаги има по-голям смисъл отколкото блудкавата сантименталност и първосигнална развлекателност на профанизиращото се съвременно изкуство.

Монодрамата „Страсти и поличби Захаријеви“ е трета част от театралната трилогия за Захари Стоянов.

V.

ГОЛЯМАТА ТЕМА ЗА ЛЕТОПИСЕЦА

Голямата и съдбоносна тема, която се оказва и творческа съдба за писателя Стефан Чирпанлиев, е темата за жизнения и творчески път на големия български революционер, държавник, публицист и мемоарист Захари Стоянов. През 1998 г. Стефан Чирпанлиев защита своята кандидатска дисертация към Института за литература при БАН и с темата „Захари Стоянов - научна биография“ получи научната и образователна степен „Доктор“. Но тя беше само успешният епилог на дългогодишните творчески усилия на писателя, който в стотици статии, изследвания и художествени произведения в областта на прозата и драматургията търсеше да улови характерното, физиономичното в живота и дейността на големия българин.

Стефан Чирпанлиев с основание задава въпроса защо в обществено-политическата дейност и книжовно дело на Захари Стоянов съществуват тъмни петна, защо толкова страстно делото му е повлиявано през различни периоди от нашата нова история от политическата конюнктура и партизанския субективизъм. Оказва се, че дори и сега, повече от 110 години след неговата мъченическа и скоропостижна смърт, въпреки огромния брой материали, посветени на живота и делото му, той все още не е съизмерен в неговия истински духовен ръст, в истинските му мащаби. За това са спомогнали, разбира се, и развихрените партизански страсти, фриволните оценки на някои тогавашни критици, жертва на които става и самият Вазов. По-късно, в Игнатовото издание на „Записките“ през 1928 г. Александър Балабанов нарича Захари Стоянов „български Тукидит“ (а професорът е имал силно чувство за историчност!). Дълго време след 9 септември 1944 г. (не става дума само за прословутия „култовски период“) към личността и делото на Захари Стоянов цари пренебрежително мълчание, главно заради талмудисткия прочит на книжовните му трудове и вменената му вина на отчаян „русофоб“.

Изпод „огненото перо“ на Захари Стоянов са произлезли много

пророчески и вдъхновени слова за битието българско. И не е голословно твърдението, че той е истински пример на свободомислие, родолюбие, българска сваяст, на възрожденско себеотрицание. Тъкмо това е пътеводната нишка в дисертационния труд на Стефан Чирпанлиев, който дълги години систематизира и анализира огромен документален материал. Освен материалите от архиви, музеи и библиотеки в България и чужбина са използвани и лични архиви на негови роднини, приятели и съграждани. В личния архив на писателя са запазени около тридесет писма на единствената дъщеря на Захари Стоянов до Стефан Чирпанлиев (някои от които публикуваме в приложенията на настоящата книга - б.а.), над сто и двадесет писма, лични записки и тетрадки на Райна Тончева, негова сестрина дъщеря, Живка Василева, негова братова дъщеря и др. Редица факти от биографията на големия революционер и държавник са уточнявани години наред в целенасочени разговори главно със Захаринка Стоянова до самата ѝ смърт. И макар че много бели страници, съществуващи доскоро в биографията на Захари Стоянов вече да са запълнени, непрекъснато възникват нови хипотези и неизвестни факти, разкриват се любопитни документи, особено в лични архиви. Затова и композиционната рамка на дисертацията на Стефан Чирпанлиев има отворен характер, излагайки добросъвестно и критично всички основни хипотези около спорните въпроси от живота и делото на Захари Стоянов.

Дългогодишните и целенасочени изследователски усилия на Стефан Чирпанлиев върху жизнения и творчески път на Захари Стоянов открояват редица приноси моменти на автора в съвременното захариеведение. Той участва активно при изготвянето на две биобиблиографии за Захари Стоянов - първата е излязла през 1985 г. в съавторство с Дафин Тодоров и Митко Иванов и втората - отпечатана в Сливен през 1994 г., съвместно с Росица Петрова. Подробно е мотивирана годината на раждане - 1850, през 1977 г. е публикувано родословното дърво на Захари Стоянов. Стефан Чирпанлиев е уточнил и идентифицирал родната къща на летописеца в село Медвен и е изследвал неговото детство и юношество в Медвен, учението му в медвенската даскалница и влиянието на даскал Господин Димов Бъчваров - даскал Буньо, както и овчаруването на малкия Джендо в

Долното поле. Значителен е приносът на Стефан Чирпанлиев и при изследване на псевдонимите на Захари Стоянов, отношенията му със Стоян Заимов, влиянието на руските революционни демократи, европейски мислители и моралисти върху съчиненията му, замисълът и творческата история на „Записки по българските въстания“, както и интересния факт за това дали Захари Стоянов е участвал в българското опълчение по време на Руско-турската освободителна война. Според мен обаче най-съществен е изследователският принос на Стефан Чирпанлиев около идентифициране на неподписаните публикации на Захари Стоянов и неговата кореспондентска дейност във в. „Таймс“, както и приносното му участие във версиите за естествената или насилствена смърт на Захари Стоянов и автентизираната от него стая N:42 (днес N:402) в парижкия хотел „Сюзез“, където на 2/14 септември 1889 г. около 9.30 след пладне умира летописецът и поборникът.

Ето заключителните думи на Стефан Чирпанлиев в неговата дисертация, които бележат незагълхналия епиграм на едно историческо безсмъртие в „най-българското време“: „Знаменита е тая епоха от българския живот - пише пророчески летописецът и бунтовникът - блазе на оногово съвременник, който може да я възпроизведе във всичкото й величие.“

Съдбата е обикновено справедлива - тази участ и слава се падна нему. Дълъг път извървява медвенското овчарче с ямурлука и вулията, докато надене фрака на държавника и дипломата. Този път не се измерва с години и километри. Не само защото умира твърде млад, а защото този път минава през народните души, възпламенява ги, внушава им граждански добродетели и българска свяст“.

VI. ЦЯЛАТА РАДОСТ НА ЖИВОТА Е В ТВОРЧЕСТВОТО

Интервю през годините с писателя Стефан Чирпанлиев

- Нека започнем с творческото начало в твоя живот. Кога започнаха творческите импулси? Спомняш ли си първите творби?

- Първото си стихотворение написах като ученик във второ отделение на училище „Захари Стоянов“ в село Медвен. Учителка ми беше Венда Бъчварова, племенница на големия артист Стоян Бъчваров. Стихотворението беше за моите другарчета в безкрайните игри. Единствен слушател бе баба Стефанка Стойнова, срамувах се да го покажа на учителката си.

Истинските ми литературни интереси се изявиха като ученик в ямболската мъжка гимназия. В осми клас имах шанса учител по литература да ми бъде високо ерудираният Йордан Кринчев, брат на Страшимир Кринчев. Той поощри моите първи литературни опити. За тия прощъпулници си спомням винаги с умиление и любов. По това време започнах редовно сътрудничество на местния вестник „Народен другар“, чийто главен редактор бе талантливият журналист и поет Лео Коен. В новогодишния брой на вестника излезе от печат разказ, който бе първото ми печатно литературно произведение /1952 г./ Оттогава изминаха петдесет години.

Във в. „Народен другар“ по това време работеха ентузиазирани журналисти: Лео Коен, Панайот Манолов, по-късно Иван Попиванов, Станко Станков...

Смело опитвах във всички журналистически жанрове: очерци

и репортажи, фейлетони и пътеписи... Белетристът Панайот Манолов ме качваше отзад на редакционния мотоциклет и с него „летяхме“ по раздрънканите пътища на Тракия. Веднъж се намерихме и двамата в канавката на шосето. Зла шега ни направи някакъв проклет камък - то бяха мили, незабравими спомени.

Поех щафетата от Иван Сарандев след като той отиде студент в София и стана секретар на литературния кръжок „Васил Карагьозов“ при читалище „Съгласие“ - истинска школа за младите литературни творци. Председател беше Иван Попиванов, сетнешен професор в Софийския университет.

Като студент бях един от основателите на студентския литературен кръжок „Димчо Дебелянов“ при студентския дом на културата. Там ме избраха за секретар. В това наистина топло гнездо идваха Любен Гройс, Весела Люцканова, Банко П. Банков, Младен Денев, Лиляна Михайлова, Недялко Йорданов, Матей Шопкин... Много участници в студентския кръжок станаха утвърдени поети и писатели в българската литература.

- И все пак - кои са първите ти учители в журналистиката, в литературата?

- В журналистиката - това бе незабравимият Лео Коен, рядко културен, ерудиран творец, който даде път на мнозина журналисти и писатели - ямболци. Всичко това той правеше с някаква чудодейна мекота и ненаатрапливост. Първи той ми даде уроци за възпитание на чувството за мяра, за композиция, художествен детайл...

Признателен съм на нашия литературен геронд - невероятният Кирил Кръстев, един от предците - авангардисти през двадесетте години, създател на авангардисткото списание „Кресчендо“ и кръга около него. Той бе истински енциклопедист, който вижда далече напред - от него научих някои тайни на литературното и публицистичното творчество.

Кирил Кръстев бе мой духовен наставник, от него имам десетки писма, едно от които цели 20 страници. В тях имаше щракане на

идеи, парадоксални предложения, зашеметяващи хрумвания. Нашият именит съгражданин, недолюбван от властите тогава заради инакомислието си, бе не само блестящ есеист и популяризатор на природните науки, но и литературен историк, изкуствовед, културолог и какво ли не още. Всичко това е до нагласата му на универсален творец, който тепърва ще изследваме и оценяваме. При мене тази нагласа /обяснявам си я с кръстопътна, многострадална Тракия, чиито синове сме/ е наистина крещяща - къде е строителното инженерство, къде литературата. Тази духовна сплав невидимо обогатява, развива, подбужда към неортодоксални идеи. В тоталитарно време, когато господствуваха етикетите, творецът трябваше да влезе в шампата - този е поет, сакън, не бива да пише роман. Или пък драматургът да се заеме с есеистика. Така се подхранва гилдийната основа като по-удобна за класификация, за идеологически контрол. Пред нас е обаче големият пример на Захари Стоянов, свободолубец и демократа, който за някакви си девет години и половина е написал хиляди страници блестяща мемоаристика и есеистика, но и гъста проза, жигосващи фейлетони и памфлети, антрефилета. Няма ги задръжките и сковаността на автоцензурата...

Не може да не спомена и живите уроци на Тодор Драганов, мой учител в литературата и лова. Когато се заех с литературната история безценни бяха уроците на моя дългогодишен приятел и съученик Иван Сарандев. Методическа последователност, прецизност, никакво робуване на фактите и още много други качества придобих от неговите винаги добронамерени съвети, за които съм му благодарен.

- Не те ли смущават трудностите в печатането на книги днес, нищожната обществена подкрепа, някои порочни механизми на книгоиздаването днес?

- Вярно е, печатането става трудно, българската книга е в немилост. Мерките на държавата за поощрение на този процес са палеативни, крайно недостатъчни. Многобройните фондации действуват

ват избирателно. И каквито и причини за това низвержение на българската книга да се посочат, не могат да бъдат удовлетворителни, от това страда българската книжнина, с дълбоки традиции в нашата история, особено Възраждането.

Но от друга страна издаването и в миналото е било трудна работа. Ето какви редове от писма на Захари Стоянов бодат очи и в ден днешен, за съжаление известни само на изследователите:

„Аз се събирам сам да печатам „Искендеря“ /става дума за брошурата „Искендер бей“/, но много скъпо тука, по три лири на колатата.“

На друго място: „Така също и „Искендер“ стои още. Ако го дадем без пари, ще се намерят мющерии.“

А при какви мъки са излизали томове на „Записките“, сал страдалецът Захари, патил и препатил, си е знаел. И колко пъти, след като прошенията му за помощ по държавните инстанции са оставали без последствие, се е захващал да сложи изписаните листа в собата...

- Голяма част от творческия ти път е посветен на темата „Захари Стоянов“. Какво би споделил, след като монографията „Захари Стоянов. Биография“, плод на дълголетен изтощителен труд, е вече под печат?

- Вярно е, много години от живота си посветих на тази голяма, отговорна и сложна тема, може би и поради повика на кръвта. Близо тридесет и пет години изминаха, откакто написах първия вариант на документалната повест за детството и юношеството на Захари Стоянов „Медвенският размирник“ и я отпечатах във в. „Котленски край“ през 1967 г. Предговор написа баба Йова Стоянова, най-малката дъщеря на Захари Стоянов.

Нито за миг не съжалявам за тези години, работата ми върху изследването на живота и творчеството на българския Тукидит винаги ме е въодушевявала и окриляла. С изследователска цел съм посещавал Лондон и Париж, Виена и Краков, Санкт Петербург и Ки-

шинев, Будапеща и Букурещ. Да не говорим за всички български архиви, библиотеки, частни сбирки, в които през хиляди трудности събирах всичко писано от и за Захари Стоянов.

Гордея се с личния архив на тази тема, в който имам безценни писма на Захаринка Стоянова, Райна Тончева /сестрина дъщеря на Захари Стоянов/, Живка Василева /братова му дъщеря/, писма и спомени от близки и роднини, непубликувани изследвания, материали от частни архиви в село Медвен, Котел, Варна, Бургас и др., както и писма на Михаил Арnaudов, Стефан Каракостов, Ефрем Каранфилов, Дафин Тодоров, Митко Иванов, Георги Боршуков и други писатели, изследователи, публицисти.

Съавтор съм на две Захаријеви био-библиографии. Първата - издание на факултета по журналистика при СУ „Климент Охридски“ и СБЖ през 1985 г., съвместно с Дафин Тодоров и Митко Иванов, и втората - издание на СБП и Универсална научна библиотека „Сава Доблодни“- Сливен, допълнена с писаното за него в провинциалния печат и чужбина, съвместно с Росица Петрова.

Монографията е с предговор от Захаринка Стоянова и Ефрем Каранфилов. Поместено е родословното дърво, както и неизвестни снимки и факсимилета. Приложени са библиография, показалци, анотации на 4 езика.

Винаги ми е пред очи написаното от забравимата Захаринка Стоянова върху първия том на Захариевите съчинения - 1965 г.:

„За спомен на Стефан - да продължи и занаят делото на моя баща“. Това е един скъп завет, на който ще се старая да бъда верен до края.

- Ти си изкушен и от граматургичното творчество?

- Написах трилогията за живота на Захари Стоянов: „Размирникът“ /играна в Силистренския и Ямболския театър/, „Летописецът и сенките“ /играна в Ямболския театър/, както и моноспектакъла „Страсти и поличби Захаријеви“. За кукления театър съм написал „Камъчко“, „Наказаният Охльо Бохльо“, „Баба Кукулязка“ и др. Автор съм

и на много радио пиеси. Ще споделя само, че за мен беше адски трудно да се потопя в магията на драматургията.

- Какво ти даде и какво отне провинцията? Съжеляваш ли, че остана да работиш в родния си град Ямбол?

- Никога не съм съжелявал. Напротив - Ямбол е един стар културен и книжовен център. Тук са работили нашите знатни предци през двадесетте години - кръгът „Кресчендо“ во главе с невероятния Кирил Кръстев. Тук са се издавали книги, списания, вестници, днес се издават много вестници, работят няколко радиостанции, две телевизии. От години съм потопен в културната му атмосфера - и като председател на Дружеството на писателите, и като член на ръководството на Дружеството на журналистите, на Клуба на дейците на културата.

Знае се мисълта на Боян Пенев за ръждата, която корозира често душата на твореца в провинцията. Бих добавил - не само в провинцията. Но и за това си има противодействие, което не е нито панацея, нито вълшебна пръчица в яснополянската гора на Толстой. Важното е да бъдеш верен на себе си, да умееш да избягваш преките удари на обърканите времена, да съхраниш дух и вяра за творчество. Близко съм до село Медвен, където две години съм учил в местното училище „Захари Стоянов“ при учителите с възрожденски ореол Венда Бъчварова и Райо Стоянов. Често отивам до там, в наследствената си къща в махала „Юрта“ просто да се отморя, да се пречистя, да акумулирам балканджийска енергия. И все е на предята ми написаното от Ромен Ролан: „Цялата радост на живота е в творчеството. Да твориш, значи да убиваш смъртта“.

- Как се адаптираш в новото време? Променяш ли гражданските си позиции?

- Винаги съм бил син на своето време. Викал съм „Ура!“ по манифестациите, писал съм клишета като млад журналист. Всичко

това е биография, от нея не можеш да убягаш, както не можеш да кривнеш от сянката си. Ненавиждам тия, които бързат да заличат миналото си. Да се плеснат по челото в един прекрасен ден и да изрекат като оня герой на Добри Войников в „Криворазбраната цивилизация“: „От днес аз съм французин!“

Човек живее за едната си чест, тъй са казували нашите мили възрожденци, за които Захари Стоянов писа с огнено перо: „Те /апостолите/ бяха честни и непорочни като ангели, идеални, каквито България едва ли ще да роди вече...“

Мисля, че е напълно прав нашият духовен геронд – България обаче ще ражда честни хора с възрожденски дух, с национални идеали, но нека те не бъдат единици за показ и престиж. Нека такива хора да завладеят България, сами да ръководят съдбините си.

- И в края на разговора - върху какво работиш сега? И какви са плановете ти за в бъдеще?

- Равносметката в година 2002 е проста - издал съм 28 книги, от които десетина детски, някои във второ и трето издание.

Отдавна работя върху един роман-изследване, онасловен за сега „Живот в шепата“ /първият ми роман „Утро за изповеди“ излезе в 1989 г./ Тук пресъздавам живота в едно балканско село /може би Медвен/ от началото на века до ден днешен. Като във фокус се пречупват в това малко като орльов нокът селце световните събития, влияят дискретно върху бита на селяните и местната интелигенция. Мъча се да уловя и художествено да пресъздам движенията в националния характер, зараждането на екстремните ситуации. На подобна тематика е новият ми сборник с разкази „Село на чудаци“ с великолепен предговор от проф. Атанас Славов.

Завършвам и документална повест за ямболския апостол Георги Дражев, получил най-тежкото наказание в империята - да бъде обесен срещу бащината къща. И още, и още... Все ме мами чувството, че по-голямото и значителното в творчеството ми е напреде, че то предстои.

Подготвил съм за печат „Кореспондентството на Захари Стоянов във в. „Таймс“, където за първи път ще публикувам как Летописецът отразява сложните политически събития през 1886-1887 г. в британския официоз.

Разбрало се е, че ще будувам над белия лист до последно, до като ми е отредено свише. И все с надеждата, че ще изкача и следващата чука. Пък занаят, както е казвал „дядо Захари“, добър е Господ...

VII. ПРИЛОЖЕНИЯ

ПРИЛОЖЕНИЕ N: 1

Из личния архив на писателя

21 непубликувани писма на Захаринка Стоянова - Громбах до писателя Стефан Чирпанлиев

1-во писмо

Аугсбург, 26.12.67

Честита Новата 1968 година!

Пожелавам ти здраве, щастие и успех в работата. Желанието ми е голямо да посетя пак родината, дано това ми желание се осъществи. Изпращането ми на гара София беше трогателно.

Специално много поздрави на Стефана и пожелания.

Ваша
Захаринка

2-ро писмо

Аугсбург, 3.3.69

Драги Стефане,

Първо нека да ти благодаря за поздравленията, които до сега си ми изпратил. И това ме радва, че не си ме забравил. Аз не знаех, че си се задомил и изказвам на теб и булката ти моите сърдечни благопожелания за щастливи години.

Вярвам да си се научил, че Живка ми беше един и половина месеца на гости и остана предволна от сърдечния прием, който моята дъщеря, внуците и правнуците ѝ отдадоха.

Бяхме и в Мюнхен, който е на три четвърти час разстояние от Аугсбург. Остана възхитена от този художествен град и си остана с отлични спомени от посещението си в Германия. Сега пък Надка изказа желанието си да ме посети това лято и това ме радва много.

Аз се надявам това лято пак да посетя милата родина и то с внучката и правнучката, да видим дали горещото ми желание ще се осъществи. Зависи кога ще ме поканят. Смятали да отпразнуват 80-годишнината от смъртта на баща ми, както ми пише Живка. Ти знаеш ли нещо по този въпрос? Как са баба Йова и Райна? Отдавна не съм чувала за тях. Ами баба Стефанка как е със здравето си?

За сбора в Медвен съм поканена от Щаба на пионерите, но надали ще отида. От медвенци съм много докачена, приемът лятоска при откриване къщата на баща ми за музей беше скандален. Не очаквах такова незачитане.

Браво на русенци и софийнци. Останах трогната от приема, който ми се отдаде и разни подаръци, а медвенци не счетоха за нужно да ми поднесат даже някакво цвете, при сбогуването не се вестиха никакви. За Нова година никакви поздравления, когато от разни места на България получих, даже и от Хайтов с много хубави пожелания за свиждане в България.

Теб и булката ти най-добри пожелания за пролетта и далечни мили привети от леля Ви Захаринка.

Обади се пак.

Леля Захаринка**3-то писмо**

Аугсбург, 3.3.70

Драги Стефане,

Първо искам да ти благодаря за добрите пожелания за пролетта. По въпроса за рождената дата на баща ми - тя е неизвестна. Но годината, доколкото зная, е 1850.

Вярвам да си осведомен за отпразнуване на рождението му, 120 години през месец май. Не зная дали са се сетили за дунавския кораб в Русе, който носи името на баща ми. Кръстница е била Ченковата дъщеря от Медвен - Живка. Било е много тържествено. Много жалко, че не съм била по него време в моя рожден град Русе.

Корабът имал рейс до Регенсбург. От Аугсбург до Регенсбург са 3 часа разстояние. Дано ми се отдаде щастието да пътувам това лято с него. Имам намерение пак да посетя моята родина, за която винаги копнея. Дано въпросът с освобождаването на бащиния ми имот се разреши благоприятно. Медвенци са взели решението. Колко щастлива бих се чувствала, ако успеят. На 17 априлий навършвам 80 години и щеше да бъде добре да си получа имота, от 26 години секвестриран.

Имам намерение да дам едно дарение за музея, ако държавата я откупи.

Не пишеш къде си на работа. Бих се радвала, ако ме удостоиш със снимка на семейството си.

Сърдечен привет на баба Стефанка и семейството ти.

Сърдечно леля ти Захаринка.

Как е времето у вас? Тук не можем се отърва от сняг, дълга зима. По всяка вероятност ще присъстваш на тържеството и бих те помолила да ми опишеш подробно.

Чакам за снимки!

4-то писмо

Аугсбург, 24.12.70

Сърдечни поздрави и пожелания за здраве и щастие през Новата 1971 година на теб и семейството.

Както чувам щели да ме поканят това лято за отпразнуването на 120 рожден ден на баща ми и това ме радва много.

Благодаря за книгата, хареса ми и ти пожелавам добър успех.

Директорът на вечерната гимназия „З.Стоянов“ ще ми дойде на гости през пролетта. В сп. „Славяни“ е дал един репортаж, посветен на мене. Много се трогнах.

Ваша Захаринка

5-то писмо

Аугсбург. 8.1.72

Драги Стефане,

Благодаря много за добрите пожелания. И аз също желая на цялото семейство щастие и здраве. Дъщеря ми и зетя ми бяха през лятото в България и останаха възхитени от пребиваването на Черно море, и от сърдечния прием на роднините. Жалко, че не приех да дойда през лятото, както бях планирала. Щях да пътувам с колата на зетя ми.

От постъпката на сливенци съм докачена, не счетоха за нужно да ме поканят за 120-годишнината от рождението на баща ми. Въпреки че отказвам зимно време да пътувам, струваше си да ме поздравят.

Обади се какво ново от Тънково.

Сърдечни поздрави на теб и на булката ти.

Ваша Захаринка

6-то писмо

Аугсбург, 24.4.72

Драги Стефане,

Извини ме, че чак сега ти се обаждам. Имам големи неприятности с квартирата. Пак трябва да си диря отделна квартира, на моите години ми трябва сега спокоен живот. Като се видим ще ти обясня подробно.

Благодаря ти за изпратените статии по описание детинството и юношеството на баща ми, което ми доста хареса. Тъй като от майка си не съм имала случая да ми разказва, нито от чичо ми и с интерес ги прочетох.

Вярвам да те зарадвам като прочетеш, че скоро ще се видим или в София или в Медвен. От директора на русенската гимназия „Захари Стоянов“ съм поканена да присъствам на отпразнуването 25-годишния юбилей на гимназията на 21 май в залата на операта. Тържеството щяло да трае два часа след което щели да положат венец на гроба и после обяд.

Пътните разноски и 20 дни летуване на Черно море в „Дружба“ ми се плащат, даже и за Живка, която ще ме придружава.

Хвала на моите русенци, а не като сливенци, не счетоха за нужно да поканят дъщерята за отпразнуването на 120-годишнината. Да знаеш колко много се радвам, че ми се отдава случая да посетя пак родината и родния ми град Русе и се поклоня на гроба на родителите и на баба ми Тонка. И обезателно ще посетя и Медвен.

Живот и здраве предполагам на 15 май да потегля за родината. Паспортът ми е вече в ред, остава пътния билет да получа за Русе.

Аз смятам да престоя в Родината до края на май и на връщане ще взема моята племенница Надка, която ще ми гостува, а през август очаквам директорът Дойков от Русе, да ми гостува. Той желае да посети Олимпиадата в Мюнхен и ще посети Франкфурт и Любек.

Целият учителски колектив говорел за юбилея като голямо събитие. В Русе имало един модерен киносалон, който носел името на моя баща.

Мисля, че баща ми от ден на ден става все повече популярен и това ме трогва.

Обадиха ми се от Пловдив. Искат да направят специално филм за баща ми и Медвен и се срещнат с мене. От София ще ти се обадя. Вероятно в Медвен ще се срещнем.

Сърдечни поздрави на теб и булката ти.

Леля ти Захаринка

7-мо писмо

Аугсбург, 27.12.72

Драги Стефане!

Нека Новата година бъде за всички Ви честита и благословена.

Мога да ти се похваля вече, че притежавам един апартамент от 105 квадрата в моя роден град Русе благодарение на Пенчо Кубадински. По негово желание се направиха 3 снимки с мене заедно. Приемът беше много сърдечен, даже получих подарък при сбогуването ми. Тъй че ми се дава възможността да посещавам всяко лято родината с моите близки.

Сърдечни поздравии на всички ви.

Леля Ви Захаринка

8-мо писмо

Аугсбург, 5.11.73

Драги Стефане,

Извини ме, че чак сега ти се обаждам, имах доста грижи докато се уреди въпросът със стопанисването на апартамента ми в Русе. Не зная дали ти е известно. Дължа много на Пенчо Кубадински, който реши справедливо този важен въпрос, за който се борих толкова години наред.

Жалко, че не ми се даде в София, в Русе нямам нийде никого вече, доверен човек, на когото да възложя грижата, и решихме да възложим на Дойков, бивш директор на гимназията „Захари Стоянов“, той е единствен доверен човек и на него дадох пълномощно.

Както ми пишат, апартаментът бил в един хубав квартал до партийния дом. Да видим на кого ще решат да се даде под наем. Много съжалявам, че не можах да дойда това лято в родината, както планирах и главно да видя апартамента. Ами Живка ми развали плана, отказа да ме съпровожда както беше в плана за почивния дом на писателите на морето, ами ми предлагаше някъде другаде. Аз бях свикнала няколко години наред между мои познати писатели. И отказах, пък и средстватане ми позволяваха. Друго щеше да бъде ако апартаментът се беше дал под наем, и се събереше известна сума, за да мога да разполагам като дойда през лятото.

У нас животът стана много скъп, от ден на ден цените се качват. Плащам голям наем за апартамента ми и при тия условия не ми беше угодно да идвам, въпреки моето голямо желание да видя родината.

Как си мечтаех да посетя и Медвен и се любувам на неговия прекрасен Балкан и чист въздух. Тук стана ужасно с тия многобройни коли, отровиха чистия въздух, пък и индустрията допринася за това. Че пак догодина живот и здраве ще идвам с моите близки и ако е възможно по Дунава, с кораба „Захари Стоянов“, от Регенсбург до

Русе. Така решихме с моя зет.

Той се вече пенсионира след 35-годишна служба като конструктор на самолети „Месершмит“ и сега си почива. Има желание да обиколи България, то се знае да посети и Медвен. Пиши как прекара със семейството си в Медвен. Писаха ми, че купуват места за вили. Както чувам Медвен напредва като курортно място и това ме радва. Срегнах се с Далакчиев. Статията ми харесва.

За свещите ще имаш търпението, като дойда ще ти ги донеса или пък ако дойде приятелката на Живка, на която съм дала декларация, да ги дам на нея да ги донесе, с пощата е много трудно (б.а. става дума за свещи за лека кола).

До колкото зная от майка ми, годината на раждането на моя баща е 1850, но не зная кой месец. Догодина се навършват 85 години от неговата смърт.

След неговата смърт моята майка е живяла един усамотен живот. Доколкото зная той е бил отровен, жертва на политиката.

Много поздравя на теб и жена ти.

Леля ти Захаринка

9-то писмо

Ямбол, Беласица 4
семејство Стефан Чирпанлиев

Нека Новата 1974 година бъде щастлива и благополучна за цялото семејство.

Леля Ви Захаринка

Получих писмото ти

10-то писмо

Аугсбург, 17.4.74

Драги Стефане,

Благодаря за мартенските поздравления и снимките. Радва ме, че не ме забравяш. Явиха се големи неприятности и ми се налага лично да действам. Както Живка, така и брата и ме съветват да побързам да дойда и уредя този важен въпрос. Не мога да си обясня защо искат тия формалности като знаят коя дъщеря съм. Обърнах се към Кубадински за съдействие, но за жалост, никакъв успех. Затова реших да дойда през май. Представи си колко месеца загуба от наема, с който щях да се ползвам за моето пребиваване в Родината. Сега ми се налага да взема пари в заем. Животът тук стана много скъп. Дойков ми пише от Русе, че Балкантурист чака да наеме апартамента. Тъй че, живот и здраве, това лято ще се видим в Медвен. Да видим къде ще взема квартира с Живка, която ме придружава.

Както Далакчиев ми пише Ченковица оженила дъщеря си Живка за един медвенец и живеела при майка си, тъй че не ще можем да вземем квартира при нея. Имам голямо желание да прекарам 8-10 деня в тоя прекрасен Балкан. И бих те молила да ни закараш с колата си.

Аз ще ти купя свещите, които желаеш за колата си, само трябва да ми пишеш точно, както ми каза моят внук, тъй като аз не съм компетентна за доставянето.

Първо пиши какъв модел е колата ти и от коя година, за да може да купи подходящите свещи. Щом получиш писмото, отговори веднага, тъй като аз ще замина на 15.5. за София.

Много не ми е по волята, че пак сама ще трябва да пътувам тоя дълъг път с Истамбулския експрес с тия турци. Спален вагон не мога да взема, тъй като няма направо за София и това ме много тревожи.

Исках много да взема моята правнучка Михаела, 13-годишна, но тя чак от август има ваканция. Лекарят ми препоръча да направя няколко минерални бани в „Дружба“ и уговарям да взема стая в президиума /станцията на президиума?/, заедно с Живка. Яви ми се артроза в колената и коляното до сълзи ме измъчва. Питай сестра си как да постъпя, за да вляза в контакт с тамкашния лекар, ако го познава, да ми даде препоръка.

Сърдечни поздрави на теб и Катя.

Леля Ви Захаринка

11-то писмо

Аугсбург, 19.12.74

Нека Новата 1975 година Ви донесе много здраве, радости и щастие. А през лятото Нова среща в България.

Сърдечно Ваша леля Захаринка

Драги Стефане,

Благодаря много за снимките, ама тая с Бончев и мен не я виждам. За коледните празници ще правя снимки с цялото ми семейство и ще ти я изпратя. Днес получих писмо от Русе от Дойков. Прилага ми една снимка от „Отечествен фронт“ - Записки по българските въстания в телевизионна филмова поредица, сигур си я чел. И това ме радва много. Гласят се вече за отпразнуването на 100-годишнината от Априлското въстание, щели да ме канят.

12-то писмо

Аугсбург, 23.12.75

Желая щастлива Нова година на цялото семейство!

С нетърпение очаквам денят, в който ще ме отнесе пак в милата родина. Този път с дъщерята и зетя. По празниците ще направим снимки на цялата ми фамилия и тогава ще ти изпратя. Покана още не съм получила. Не мога да си обясня защо толкова дълго се бавят с изпращането.

Честита Нова 1977 година!

С най-сърдечни пожелания за успех, здраве и щастие на цялото ти семейство.

Леля Ви Захаринка

13-то писмо

Аугсбург, 24.12.76

Драги Стефане,

Предполагам да си се научил за моето награждаване от Народния градски съвет с медал 100 годишен юбилей на Априлското въстание, за което беше изпратен специално от Бон нашия посланик за връчването на 24.9.76 в кметството на Аугсбург.

Беше голямо тържество, присъствува и моето цяло семейство. Чувствувах се щастлива, че доживях този знаменит ден от живота ми.

Живот и здраве, като се видим пак през лятото ще ти покажа снимките. Съжалявам, че не се направиха от редакцията на вестника снимки, щях да ти изпратя.

От България ми изпратиха сума вестници по случай 125-годишнината от рождението на баща ми. Поканена съм да посетя нашия посланик в Бон.

Защо не се обаждаш?

Леля ти Захаринка

/ Приложение към писмото /

Тържествен ден за 86-годишна гражданка на Аугсбург**ЕДИН ОРДЕН ЗА УБИТИЯ БАЩА**

**България отличава дъщерята на народния герой Захари
Стоянов**

Захари Стоянов беше отровен и почина на 2 септември 1889 г. в Париж, където той пребивавал по време на световното изложение.

Неговите роднини предполагат, че тогавашният министър-председател на България Стефан Стамболов е приемал своя партиен съмишленик като съперник и му е предложил при раздялата в София кафе с отрова.

Сегашното правителство в България счита за убиец тогавашният цар Фердинанд, което Захаринка Стоянова - Громбах приема за съвсем невероятно.

Нейният баща, който от просто пастирче без образование, се е издигнал до поста председател на Народното събрание, бил считан от много свои привърженици за следващия министър-председател на страната.

14-то писмо

Аугсбург 7 юни 1977 г.

Драги Стефане,

Преди два дни получих писмо от Живка, с което ми съобщава за трагичната смърт на Райниния син Петър. Останах поразена. Жалко за майка му, как ще понесе този голям удар за единствения син.

Извинявай, че досега не ти се обадох - страдах от артроза, особена болка в ставите на ръцете, доста много отслабнах. Лекарят казва, че било добре на тая моя възраст и да съм била доволна, че имам органическа болест.

Планувам това лято да посетя моята родина, за която винаги копнея. Намерих едно мое добре познато семейство, което живее в същия блок както мен и имаха желанието да прекарат отпуската си от 15 дена на Черноморието, един добър случай за мене, обаче жената трябвало да се подложи на операция и трябваше да се отложи моето идване.

Сега преговарям с една моя добра позната българка от Горна Оряховица, която желае да посети родителите си. Тя живее дълги години тук със семейството си, занимават се с градинарство. Чака да уреди въпроса с паспорта си, обещали й за 10 юни, че да видим дали ще успее. Предполагам към края на юни да заминем. Сама не се решавам вече - този дълъг път е рисковано на тая ми възраст. Преди един месец ме посети секретарят на нашия посланик от Бон и ми връчи една покана от Славянския комитет в София да посетя това лято България, даже предлагат да дам датата на пристигането си. Ако приема поканата да ме посрещнат на гарата. Ако бъда жива да дойда ще бъде много удобно, тъй като зная какви големи неприятности има, докато наема такси. Ако би да дойда предполагам 15 дни на

Черноморието на „Дружба“ с Надето и 10 дни в Сливен. Живка пише, че се срещнала с Коста Илиев и бил казал, че ме очакват с радост да им гостувам пак и това ме радва много. Ще гледам да отида и в Медвен при роднините. Миналото лято не ми беше възможно.

Как си със семейството? Как върви писателството? Ами какви са тия данни, които даваш, че родителите ми имали три деца. За пръв път чувам това име Марийка, нито от майка си, нито от вуйчо Обретенов не съм чувала подобно.

Първото дете на майка ми е било момче и е абортирала при падането си, второто Аглика и третото съм аз.

Дано успее да дойда това лято, както предполагам, и се видим в Сливен. Вярвам да ти доставя радост с тия две снимки.

Сърдечни поздрави на цялото семейство.

Леля ти Захаринка

15-то писмо

Аугсбург, 31.12.77 г.

Драги Стефане,

Честита Новата 1978 г.

Пожелавам на теб и цялото семейство много здраве, щастие, успех в писателството ти. От Райна се научих, че си предприел дълго пътуване. Защо не ми се обади? Получи ли снимката от награждаването ми?

Още два месеца и пак ще посетя милата родина с дъщерята и зетя за този знаменит ден - сто години от Освобождението. В Русе готвят голямо тържество.

Чакам отговор.

Ваша леля Захаринка

16-то писмо

Картичка за Нова година

Аугсбург, 14.1.79

С най-сърдечни благопожелания за новата 1979 г.

Желая Ви много радости, здраве и успехи в издателството ти, на цялото ти семейство.

С обич - ваша леля Захаринка

Благодаря много за книгата, аз като бях в родината четири месеца престоях, я бях вече прочела. Йорданов ми я беше дал.

Пътуването ми по Дунава от Русе до Виена беше идеално. Голяма почест ми се отдаде от капитана на кораба „Александър Стамболийски“. Така също и в Русе и Сливен. Тия щастливи дни ще ми останат за винаги незабравими. Снимки от цялото ми семейство ще ти изпратя по-късно.

17-то писмо

Новогодишна картичка с надпис :

Всичко хубаво през Новата година
21.1.1980 г.

Драги Стефане,

Честита Нова 1980 година!

Желая здраве, радост, щастие и дълголетие на цялото семейство! Да услужа на един сънародник аз твърде пострадах. Живка ми беше три месеца на гости, прекарахме много добре, жалко, че много бърже изминаха тия хубави дни за мене.

На 17 април навършвам 90 години и през лятото смятаме със зетя и дъщерята и внуците да посетим родината и отпразнуваме в родния ми град Русе. Живот и здраве до това лято. От известно време ме измъчва артрозата. Ще се прегледам на рентгенов апарат.

Много сърдечни поздравии
от леля Захаринка.

Обаждай се по-често.

18-то писмо

Извинявам се, че се забавих с отговора, не ми беше добре!

Аугсбург, 10.IV.80 г.

Драги Стефане,

Останах трогната като прочетох, че вземаш инициативата за отпразнуване на моя юбилей 90 г. в Ямбол, Сливен и Русе и ти благодаря за грижата, която полагаш. Дай боже да се осъществи. Откакто си замина Живка /б.а. Вичева Стоянова - Янкова/, която ми беше три месеца на гости и прекарахме много добре, зет ми ме води с колата на разни места, даже и в Тирол. Живка имаше късмет - времето беше слънчево и топло. Жалко, че тъй бърже изтекоха тия хубави дни. След нейното заминаване не се чувствам добре. Артрозата ме измъчва доста и налагаше се да отида при един лекар-рентгенолог, който ме прегледа много добре и констатира, че трябва да вземам калциум за костите - всеки три седмици ми бие инжекции и много движения да правя. Моят домашен лекар не си даваше труд да ме прати при един рентгенов лекар и нямаше сега да стигна до този ред. Дано сегашният лекар ми възстанови ходенето до август и мога свободно да се движа. Хилда винаги ме съпровожда. Нали 90 години лежат на гърба ми. Лекарите в болницата се чудеха на моята здрава натура. Органически съм добре и счупването на крака ми много бърже зарасна. Решихме със зетя със самолет да пътуваме, от Мюнхен - София един час и половина, а с истанбулския влак 24 часа, а на връщане с кораба по Дунава до Виена.

Дано всичко се нареди благополучно, това са доста грижи.

На 4 април, датата по стар стил, както съм вписана в паспорта от тукашното кметство, ми поднесоха поздравления и цветя по случай 90-годишнината - тук е така редът.

Миналата седмица пък идва от Мюнхен специално човек от

българското консулство да ми връчи покана от заместник-председателя на Комитета за култура Емил Александров като гост на България, наедно със семейството да посетя, когато за мен е удобно.

Ако по време на гостуването ми имат възможността заедно да отбележат и моя юбилей и това ме радва много.

От къде са разбрали, че тази година навършвам 90 г.?

На 17 април Новия стил ще отпразнуваме с цялото семейство 90-годишнината, зет ми ще направи снимки и ще ти изпратя. Жалко, че внучката ми не ще може да дойде с нас, шефът ѝ дава само 14 дни, а какво са те за България? Ще гледам да взема Михаела 18 г. с нас. Ще чакам да разбере какво ще уредиш за през август, по-рано не е възможно заради Михаела.

Тук ти давам датата на рождението на моя баща, тъй както е писано на надгробната плоча 1850 г.

Много поздравя и целувки на теб и Катя от леля Ви Захаринка.

19-то писмо

Аугсбург 12 февруари 1981 г.

Драги Стефане,

Много съм докачена от твоята постъпка, относно твоето отиване в Париж да положиш споменателна плоча в хотела, където моя баща и майка са престояли по време на изложението в Париж.

Ако Живка и баба Райна не бяха ме уведомили, нямаше да мога да узная за твоето отиване.

По право се следваше на дъщерята с една карта да се обадиш, а ти това не счете за нужно и постъпката ти ме много огорчи.

Твоя леля Захаринка

20-то писмо

Аугсбург, 20.I.1982 г.

Честита Нова 1982 година. Желая на теб и цялото ти семейство крепко здраве и успех в живота! Живот и здраве дано се видим пак в родината. Тия четири месеца прекарани в родината ще ми останат незабравими. Бих те помолила да ми изпратиш словото, което говори при чествуването на моя 91-годишнина в Сливен. Снимка от цялото семейство ще ти изпратя при чествуването на моя 92-рожден ден на 17 април. Младенка ми беше един месец на гости. Тоже и дъщерята на Живка - Мариана от Гренобъл.

С обич - леля ти Захаринка.

Извини ме, че толкова късно ти честитя. Моят ревматизъм на ставите ме измъчва доста. Трябваше да правя бани в Банкя. С това честване не ми остана време. И пак съм доволна - туй няма да се повтори вече.

21-во писмо

На Стефан Чирпанлиев
пожелание за успех
в изследователската работа.

Захаринка Стоянова - Громбах

7.8.19

ПРИЛОЖЕНИЕ N:2

**ПРЕДГОВОР НА ЙОВА СТОЯНОВА - ПОПОВА
КЪМ ДОКУМЕНТАЛНАТА ПОВЕСТ
„МЕДВЕНСКИЯТ РАЗМИРНИК“
ОТ СТЕФАН ЧИРПАНЛИЕВ**

Нека най-младите да научат за детството на брат ми Захария Стоянов.

Още от рано наш Джендо започна да гневи турците и чорбаджиите, ту купните им ще запали, ту бунтовни песни ще пее.

В тая книжка написана от моята прауника сичко е подредено тъй, както си беше в онуй време в родното ми село Медвен.

ЙОВА СТОЯНОВА

18 юний 1967 г.
село Тънково
Хасковско

ПРИЛОЖЕНИЕ N:3

**ПИСМО ОТ АНА ЗАИМОВА ДО
СТЕФАН ЧИРПАНЛИЕВ**

София
25 май 1980 г.

Др. Чирпанлиев,

Моля да ме извините, че закъснях с отговора на писмото Ви. Не бях в София известно време, а после, в отлагане от „днес за утре“ се пропиляха изминалите дни.

Четох с интерес писмото Ви: аспирант в Института за литература при БАН, автор на 3 книги, а сега работите „С ямурлук и фрак“¹. Млад, енергичен, способен, а най-вече трудолюбив! Поздравлявам Ви, Чирпанлиев! Радвам се на запознанството ни!

Какво да Ви пиша за отношенията между Захари Стоянов и Стоян Заимов! Действително е подчертано взаимното уважение между апостолите.

Преписи за сега не ще мога да Ви изпратя.

Дъщеря ми, Клавдия Заимова, е събрала голяма кореспонденция, която не е подредена. При възможност ще Ви съобщя какво притежаваме. Вие си работете над романа-хроника „С ямурлук и фрак“.

Запитвала съм свекъра си Заимов, защо Захари Стоянов му приписа такова престъпление, че не са се притекли на помощ на Христо Ботев! Изненада ме отговора му: „За една жена, за Анастасия Обретенова.“ Тя обича Заимов, но той не иска да се жени, току-що завърнал се и освободил се от оковите.

Но, „кучето не взема кокала, но не го и дава...“ Като я срещнах омъжена за Захари, който настойчиво я обичаше, аз я попитах: „Мари Анастасия, защо се омъжи... Прикачих му един епитет, който тя му казала и той се залови за писалката...“

Трябва да има и нещо подобно, защото всичко е вече уяснено - на какво се дължи, че Врачанският окръг не излезе, както е решението... Враца е пълна с башибозук, градове горят, оръжието не идва и т.н. Когато се срещнем, ще говорим с подробности и уяснения.

Моля и Вие да ни запознаете с кореспонденцията между Захари Стоянов и Стоян Заимов.

Вие си пишете, радвайте се на родството си и бъдете здрав, жизнерадостен, че сте млад - ще видите и построения комунизъм.

Поздравете Стоян Стоянов² и съпругите и на двете семейства

А. ЗАИМОВА

¹ Романът-хроника „С ямурлук и фрак“ е незавършен от автора Стефан Чирпанлиев. В печата са публикувани отделни глави

² Стоян Стоянов - икономист от гр. Ямбол. Той се запознава с Ана Заимова в Хисаря

ПРИЛОЖЕНИЕ N:4

ПИСМО НА ИЗКУСТВОВЕДА КИРИЛ КРЪСТЕВ ДО СТЕФАН ЧИРПАНИЕВ

Бел. в лявото поле:

Взemi си отпуска за да прочетеш това дълго послание.

София, 28 юни 1983

Драги Стефан Чирпанлиев,

Вие ямболци, особено ти, откакто взе да ставаш академичен и национален писател, съвсем вече ме зарязахте като ямболски интелегент и културтрегер. Правите празненства, седмици, чествувания, четения, обсъждания и прочее, на мен не пращате ни хабер, ни покани. Добре, че мисля по мой почин, дойдох на симпозиума за Кабиле, който много ме интересуваше. Виж сливенци какво правят със своите хора. Аслъ, Георги Йорданов неотдавна публично ми каза, че съм имал една главна грешка - „че не съм от Сливен“. Сега остава само в хор с тях и за „териториално (и политическо) побратимяване“ - да наградите Багряна, Дечко Узунов и Светлин Русев и да ги обявите за ямболски почетни граждани!

Ти, мисля, не остана много доволен от моите „Ямболски спомени“, защото току ми натякваш, че съм използвал ямболските вестници. Ако още веднъж ми споменеш такова нещо и ако не проумееш, че без щудирание на хронологията на събитията по пресата, като основа - ще се разсърдя. Жално, че нито в Ямбол, нито в Пловдивската библиотека се намериха пълни течения от тези пожълтели листове „Тунджа“ и „Тракиец“, които подсказват много. Колкото за „лични и живи спомени“, за каквито загатваш - това не е лесно и може да му дойде време и място само след такива „хронологическите выписки“, както би казали Карл Маркс и Фридрих Енгелс.

Аз сега пиша обширни „Спомени за културния живот между двете световни войни“ - касае се за София и България, но започвам с „ямболския субстрат“, който обяснява и софийските ми връзки.

Работата обаче върви бавно, защото успоредно пиша няколко книги и за „Спомените“ се искат много справки.

Не зная дали в Ямбол сте „осведомени“, че през 1982 издадох голяма монография за най-добрия български художник Бенчо Обрешков (единствен получил досега световното отличие Grand-Prix в Париж, родом в Карнобат, но с ямболска женска хромозома „У“) от майка си Славейкова от Ямбол, дъщеря на шивача Славейков, и явна живописно-колоритна наследственост от дядо си (баща й) - хлебар, но по-скоро рисувач на шарени каруци и сандъци, широко известен на времето в Ямболския край. Така че Бенчо е еднакво и ямболски художник, и за това трябва да се пише в „Народен другар“ - има го описано в Монографията, някой ямболец трябва да го направи от локален патриотизъм (по-подхожда и мене ме мързи и нямам време), като разбира се, даде и отзив за монографията, която получи (аз) наградите на СБХ за изкуствоведение (1982) и на книгопечатането (макар III - друга нямаше).

Също не зная дали ви се чува, че издадох (1982-1983) една монографична студия за Пикасо, която се похарчи в 25 000 екземпляра за две седмици и досега получава суперлативни отзиви от всички, които са я чели, поради своето оригинално виждане с „европейска мащабност“.

Ето, за тия работи Народен другар - Тунджа би могъл да прояви (и то своевременно) известна чувствителност.

След Пикасо, седнах и написах като втора книга от същата поредица - за Георги Папазов, която тия дни предавам за печат, с много интересни и хубави илюстрации. Същевременно, по поръка на редактора в телевизията Васил Ив. Шейтанов от Ямбол, написах сценарий за филм за Георги Папазов, който тепърва ще се снима тук по книга (илюстрации), картини и може би в Париж.

Сега, докато книгата за Папазов не е още рецензирана и редактирана намери, както казва народът „я ти, я някой друг“ - да прислуша малко братя Папазови и да ми се пратят („спешно“ както се казва във вестникарските обявления за продажби) - някои данни, ако може да се изтупат още от тях. Не ми е ясно например точно какви търговци бяха Папазови, макар да имам някои указания и да си спом-

ням нещо. Как се е казвал баща му (Панайот?) и големия му брат, за когото непрекъснато споменава в Автобиографията си. Този „Поп Васил“ („Pop Vassil“), за когото Георги пише повест - дядо ли му е или пращядо и това ли е истинското му име? Племенникът му Панайот(?) ми каза, че имал около 150 писма от него - има ли нещо интересно в тях - биографично, ямболско, обещание за картини - и може ли да заеме едно за отпечатване - факсимиле. От всички биографи не е ясно пребиваването му в България през 1934-1935, бил ли е и колко време в Ямбол и какво е правил там? Има разнбой и по изложбите му. В България е уредил 3 изложби: 1919 (според някои 1920) - в Галерия Тръпко; 1934 (или 1935) - в Галерия „Кооп“; и още една в „Галерия на Шестте“ - има запазен афиш, но няма дата: аз си я спомням към 1928, един я пише 1935, което мисля, че не е вярно. Друго, според някои жена му Беатриса била дошла в Ямбол далеч по-рано - 1930-1936, истина ли е? Тя ми каза после, че останала с много лоши спомени за идването им в Ямбол и в България. Ето по някои от тези точки ако може да се получат сведения. Направена ли е снимка на съборената Папазова къща, която ще трябва за филма? Тук ни Вл. Полянов, нито Дечко Узунов или друг не си спомнят точно датите и подробностите. Четох с удоволствие твоите изследвания за Захари Стоянов и се радвам, че сериозно навлезе в „българистиката“, както се казва. Сега се мъча да чета подлистниците „Посоки“ във „Вечерни новини“ и трябва да те предупредя, че „Съвременникът - тема и вдъхновение“ закопа интересния талант напр. на Боян Болгар. Няма по-мъчно от „съвременната тема“ в белетристиката и живопистта. Трябва да си Камю за тази цел. Никой у нас не може да разбере, че „съвременната тема иска съвременни средства за изказ“. Досега съм се възхитил само от една реплика в един наш съвременен работнически филм (не си спомням заглавието му) - „Добре сме, но ще се оправим!“ Па ти, като проблематичния Хайтов, може да се справиш и да сполучиш. Но не се сърди (темата, сюжетът ти мъчно консумирам), ако ти направя някои бележки - не по натуралистичния език (Е, мина голямата епоха на френския „двухтактов стил“! Проф. Болио в Париж през 1939 г. ми казваше: „Ние, французите, не можем да разберем какво му харесват на вашия

Йордан Йовков с неговите реплики - „брътвежи“). Става въпрос за някои „барокови“ или „сюрреалистични“ комбинации, към каквото посягаш: Хайде, „излягането на дебело напластена тишина“ върви, макар да знаеш, че добрата литература започва с изхвърлянето на прилагателните (Не зная кой от големите го беше казал, виж у Ат. Далчев - във „Фрагменти“ и „Страници“). Но „нервите“ не биха могли да се вадят „косъмче по косъмче“. Не е антропологично и психофизиологично, пък и феноменологично (и метафорично) правдоподобно. Също е и с „вълмата гъста тишина“, която се „разбива на хиляди прозрачни парченца“, и то по пода. И този „сюрреалистичен“ образ е феноменологично невъзможен („Уйдур, уйдур, та сълме“). Много е „пресъвременено“ (излишно) свиването на окачените ватенки „като хора, насядали на първия ред на събранието“ (при това „досуш“). Също и „настръхналите“ ватенки! Не е нужно и „погребението“ за увисналите рамене. Излишна атмосфера създава и „пъкатушенето между озъбените арматури, сякаш за вардене на много скъп костюм“, като се знае одърпаният Герой. Насилено е и „боричкането на сочния глас с добродушното тромаво ръмжене на вдигачката“ (Memento за прилагателните, тук нанизани като на „шиш кебап“ - за да употребя и аз едно сравнение и метафора). Компания тук прави и ситуацията за „въпросите на Пантелей, които жужат и разпръскани от свистенето на вдигачката, се издигат като празнични балончета“.

Да не продължаваме. Ти, научният българист, си го ударил съвсем на „цветист език“ (барок). Едно време се разсърдихме с Константин Петканов, който ме помоли да напиша отзив за „Морава звезда“ (аз тогава бях и литературен критик), като ме подкупваше, че мнозина пишат, но само аз съм можел да хвана въпроса структурно. Аз му отвърнах (имаше и слушатели), че докато пише такива „цветисти изрази“ като „Плачът ѝ се изви като змия и плисна в двора“ (наглед „хубав“, но несъвместим“), не мога да пиша и да го хваля. Та гледай сега и ти да се разсърдиш за моята доброжелателна искреност. Знаем, че най-погрешната практика е да се казва истината (У Стендал: „Езикът е даден на човека за да крие своята мисъл“), но ако имах тази „добродетел“, може би щях да стана и аз „нещо“, както фалангата. Ето, тази година моето „заслужил“ пак не хвана, сега на 1 януари 1984

навършвам 80 години, но вече ми е обидно да бъда „преценяван“ - мисля, че имам вече най-високото звание - Кирил Кръстев. Аз съм си аз. Сега вече, след стореното от мен, мисля, че не съм загубил аз. Позволявам си да кажа, че е загубила българската култура - не от това, че нямам звание, а че не съм имал отговорен пост в нея (щяха да се върнат или продължат инициативите на проф. Ив. Шишманов. Прощавай и не го третирай и разправяй като самочувствие).

Понеже мисля, че си взел отпуска, да продължа по други въпроси и инициативи. Върти ми се в главата да направим няколко нови „ямболски симпозиуми“ след „Кабиле“ и редом с „Кабиле“, които да „ситуират“ малко повече Ямбол. Такива са възможни по няколко „ямболски“, по-комплексни и както се казва интердисциплинарни, а и интерселищни участия:

1. СИМПОЗИУМ ПО ТУНДЖАНСКИ АВАНГАРДИЗЪМ в българското изкуство и художествена култура. Комплекс от:

СТАРОЗАГОРСКИ авангардизъм - списание „Звено“, сп. „Везни“ - Гео Милев като писател, редактор, критик, театрал, издател, художник, борец.

СЛИВЕНСКИ авангардизъм: Сирак Скитник - сецесионен поет, художник експресионист и критик. Багряна: Женска душевна еманципация и нова поетична форма.

ЯМБОЛСКИ авангардизъм: Групата „модернисти“, списание „Кресчендо“, експресионистичната живопис на Мирчо Качулев, конструктивистична - на Кирил Кръстев, връзки с Маринети (Георги Попов, Иван Димов).

КАЗАНЛЪШКИ авангардизъм: Иван Милев, Иван Пенков, (Дечко Узунов).

С участие и на чужди докладчици: Ирена Суботич от Белград, която изследва балканското авангардно изкуство след Европейската война и идва да търси Мирчо Качулев и „Кресчендо“; и от Румъния, евентуално от СССР - ако темата се разшири до „славянският авангардизъм“. В обстановката на класовата, пардон, идеологичната борба, такъв симпозиум може да се зловиди, но мисля, обратно, че е пропоагандно необходим, след доста белези за „диалог“ по тази материя - някои нови съветски публикации и особено голямата из-

ложба „Париж - Москва“, която се състоя последователно в Париж и Москва, със съдържание на „съревнователна и съпричастна конференция“ в модерното изкуство.

(Писмото продължава, обърканата номерация е на Кирил Кръстев - Б.А.)

9. ТРАКИЙСКА ИКОНОПИСНА ШКОЛА през Възраждането

Извънредно интересен симпозиум, който ще има за цел да установи очевидното съществуване и на Тракийска (Източнотракийска, Източнобългарска) иконописна школа, редом с канонизираните тревненска, Самоковска, Банска, Дебърска живописни (иконописни) школи през Възраждането. За това има всички налични данни, имена и прояви - добрите специалисти ги знаят, трябва да се установи тази регионална общност и понятие. Тази идея се мяркаше в главите ни - на проф. Асен Василиев и на мене още от 1956-1957 година, когато с работна група от БАН (по моя инициатива и организация) направихме комплексна експедиция в Странджанско. Има сборник с резултатите - от архитекти, изкуствоведи (още проф. Васил Захариев, Димитър Друмев), етнографи, музиканти, археолози (проф. Иван Гълъбов).

Компонентите за такава школа и доклади са:

1. СРЕДНОВЕКОВНА АРХИТЕКТУРА И ЖИВОПИСНИ (ИКОНОПИСНИ) ШКОЛИ в Източна Тракия: Месемврийска архитектура от 13-14 век; Месемврийска иконопис от 13-14 век, с известни прочути икони. Иконописно ателие-школа в Българево - Айтоско, от вероятно 15-16 до 18 век, с голям разцвет в 17 век, стенописи в „Св. Стефан“, Месемврия, края на 16 век.

2. ВЪЗРОЖДЕНСКИ ЗОГРАФИ - Йоан от Ахтопол (18-19 в.) - голям живописец; манастир „Св. Яни“ в Мичурин от 17-18 век; и други църкви.

Зограф НИКОЛА ОДРИНЧАНИН - най-големият, рисувал в цяла Странджа и до Пловдив..

Зограф АЛЕКСАНДЪР ПОПГЕОРГИЕВ от Ямбол, негов ученик, учил в Киев и Атон - голям иконописец с декоративен стил, равен на Захарий Зограф, рисувал икони в Сливен, Стралджа, Зимница, мисля и Тополовград, портретист (даскал Ради Колесов). ПОВОД - СИМПО-

ЗИУМЪТ ДА СЕ СЪСТОИ В ЯМБОЛ!

Зограф ГЕОРГИ ХРИСТОВ (ХРИСАВ) от Асеновград, изписал великолепен таван на една от църквите в Устово и другаде.

Има още други зографи - от Карнобат, Котел, Пловдив и пр.

Има предостатъчно материал, ще се привлекат автори-изследвачи и докладчици, напр. Петрана Тотева, която публикува „Икони от Пловдив“ и други автори, като проф. Ат. Божков, Иван Маразов (от Айтос - за школата в Българево), Диди Паскалева, директорка на Криптата и други млади.

3. КАМЕННА ПЛАСТИКА с релефни изображения - надгробните плочи на прочутия род Бимбеловци от Факия (17-18 в.) - десетина броя, сега в Бургаския музей.

Ямбол може да поеме шефството на симпозиум за :

4. ТУНДЖАНСКИ НЕОЛИТ (плюс Енеолит и Бронз) - 6-2 хилядолетие, в който да се обобщят досегашните изследвания, при новата разширена постановка, че цялата Югоизточна праисторична и тракийска култура образува един ДУНАВСКО-БАЛКАНСКО-АНАДОЛИЙСКИ КОМПЛЕКС, като на Балканите се срещат влияния от Долно-Дунавската област и от Мала Азия и се развива висока самостоятелна праисторична култура. По-старите и високи постижения от Анадола минават в Тесалия през островите и Беломорието, а у нас по долините на Марица (първа „станция“ - Кърджалийско) и после ПО ДОЛИНАТА НА ТУНДЖА в Новозагорско (Караново), Ямболско (Веселиново, Рашева могила - по-късно Кабиле), Старозагорско, Казанлък. Не изброявам множеството вече известни находища.

Въпросът за проникването и развитието на неолитната и медната култура, пътища и хронология е крайно интересен. От Тунджанско (Караново) тази култура по Черноморието отива и в богатия Варненски ареал, чрез културата Усое и т.н.

Пиша всичко това на ум и като идеи, но ако се сформират инициативни научни и административни комисии, ще се разработят подробно - и Ямбол може да стане важен и прочут център по тия проблеми, както Пловдив с „Филипополските траколожки международни седмици“. Сега и Сливен влиза в праисторичния период с новите си разкопки. Видимо Караново (Новозагорско) се брой за еталон на

праисторичната ни култура, но пътят и ареалът е Тунджа, Тунджански басейн. А находките на неолитни рисувани съдове във Веселиново са толкова стари и хубави, колкото например в Софийския неолит.

5. СИМПОЗИУМ НА КРИТИЦИТЕ - Ямбол даде най-много съвременни литературни критици, също театрални, пък и художествени, като броим Васил Попович, Кирил Кръстев, Атанас Стойков (на чието чествуване не ме поканихте) и може да бъде център за интердисциплинарни срещи на критиците по тематични, естетически и методологически проблеми.

ДРУГО:

Вече втора година, откак изпратих на Коста Стоянов цял „пакет“ от производствени предложения за допълнителни, новаторски и художествени производства (текстил, хранителни, сувенирни, мебели, артистични и др.), които биха могли да имат голям икономически ефект и да направят града прочут като художествено-производствен център. Досега нищо не се прави и не зная дали ще се прави. Заявявам, с голямо прискърбие, че ако не се поставят на дневен ред и не се развият някои от тези идеи, ще ги предоставя чрез др. Георги Йорданов на Сливен и мисля, че там ще проявят повече интерес.

Много нещо може да направите, въпреки сложните процедури, изисква се само инициатива, аз съм готов да помагам и съветвам конкретно. Стига само шум с поети, писатели, книжки, самодейност, музика, спектакли. (Онази от „Дядо... брой звездите“ още ли се играе? - ще мина да я видя).

СЕГА ПО НЯКОИ МОИ РАБОТИ. След като влязохме в етапа на културна работа „на обществени начала“ (с големи заплати и възнаграждения), сега зная, че се разлива водата на „даренията“. По принцип съм напълно съгласен и се чудих защо закъсняхме да правим и ние американските и английските филантропични и културни дарения и завещания. Някои почнаха. Но мисля, че ония, на които вече много е дадено и още много се дава редовно, не са се развързали за дарителство. Аз също бих участвувал, но бих си чакал реда - първо да получавам нещо, каквото нищо не съм получавал досега, като привилигерваните, и засега съм най-накрая в тази ситуация и възможности. Срамота е да го пиша, но никой не знае, че откак от 20

години съм пенсионер, пенсията ми до корекциите беше 62,60 лв месечно, после стана 82,60 + 10 подарени и, ако не ми са нередовните хонорари, трябва с 92,60 месечен приход да се издържа, после още двама души. Затова, без да съм материалист и скъперник, не съм в състояние да правя жестове, без да съм получил от държава и общество нещо.

Конкретно: двете картини от Георги Папазов, които преотстъпих на Ямболската галерия и които във Франция струват 50-60-80 000 нови франка, бяха оценени от галерията за 2500+1500=4000 лева общо, с което жестово се съгласявам, като има 1800 лева данък по чл.13 = 2200 лв общо.

Остана висящ въпросът за двете мои авторски картини „Амундсен и Северния полюс“ и „Край на света“, които Галерията взе преди 2-3 години и досега не са оценени и заплатени. Зная, че не са шедеври както нашите именити художници, но са оригинални, интересни, редки по своя авангардизъм. Свидят ми се, че ги дадох и мисля, че един ден ще получат своето място. По снимки - първата европейска критичка Дора Валие (Увалиева), българска, председател на Световната асоциация на художествените критици, в Париж, и директорът на FIAC - най-голямата парижка изложба на 120 световни галерии - ми писаха и казаха, че са между най-интересните работи, които са виждали от наши художници. От Югославия дойде Ирена Суботич да ги търси. Гео Милев много ги одобряваше (Да видим дали ямболската галерия ще ги изложи, когато гостува в София, в галерия „Отечество“ на ОФ, както други галерии). Свидят ми се и не ми е ясно дали мога да ги подаря на Ямболската галерия, както ако бях „Народен“ и „Герой“. Може би е време да получа нещо за тях, Павел Бакалов (не зная колко свои картини е подарил на Галерията) нищо не прави, не отговаря, не се отзовава. Тогава, да ми ги върне, аз ще си ги окача, защото съм свързан с тях, с моя кураж и авангардни пориви на 18 години - през 1922-1923. Или бих се размислил - ако ми се ВЪРНАТ ОРИГИНАЛИТЕ, рисувани с туш и акварел през епохата, които бяха по-хубави, и които изчезнаха при изложбата ми в Ямбол. Това е условието.

Зная, че си презае, но няма на кой друг да „диалогизирам“ по

тия въпроси и да очаквам да посредничи, където трябва.

Относно контрактацията ми за „Спомените за Ямбол“ подразбирам, че сякаш не си напълно удовлетворен и споменатият от теб „протокол“ за остатъка, който трябваше да се подпише от Максимилиан Киров (заслужил деятел на културата) - го няма никакъв. Не повдигам никакъв въпрос, очаквам само отговор от тебе.

Аз се настаних в ново жилище под наем (адресът ми е още досегашният) и се пообзаведох, попохарчих доста пари - най-последно да поживея и доживея в по-прилична и главно удобна за творческа работа обстановка.

Сега предавам за печат монографията за Георги Папазов. Токущо излиза от печат голяма папка с 10 отлични цветни репродукции от Сирак Скитник, съставен и с предговор от мене. Вече съм публикувал голяма монография и избрани статии за Сирака - тази година есента той ще бъде чествуван с изложба и симпозиум в Сливен. Вярвам, че ще бъде докладчик.

Догодина е 90 години от рождението на Георги Папазов - по този случай дано излезе монографията ми. За папка-албум и изложба още не е мислено. Имаше изложба в София през 1982 година, но само със стари негови картини, намиращи се в България. Идеята да се уреди тази пълна изложба с по-ценни и по-нови негови картини от Франция - замря.

За всички тези цели и задачи, след като се обмислят спешно в Ямбол, също така трябва спешно да се направят от Ямбол предложения до Комитета за култура и СБХ (за евентуалните симпозиуми и за Георги Папазов). Казах, че правя филм за Папзов по този случай, телевизията е предложила да отидем с екип до Франция, но още не се знае. Ако стане, отново трябва да се подновят неуспешните досега опити да се донесат от там (още от Швейцария) негови картини за изложба, които са блокирани от жена му и дъщеря му - Беатрис и Мириам - и двете не искаха да чуят. По това трябва да се развие голяма акция - Ямбол трябва да пише до Комитета за култура да поднови тази инициатива (има цяло досие от времето на Людмила Живкова), с предложение и от Посолството ни в Женева; да се разреши командировката до Франция за филма. Много важно е наследниците на Папа-

зов в Ямбол и София, подпомогнати от Вас, да повдигнат чрез Комитета, Външното министерство и Парижкото ни посолство - въпроса за ЗАВЕЩАНИЕТО НА ГЕОРГИ ПАПАЗОВ, починал във Ванс и който беше и остана БЪЛГАРСКИ ПОДАНИК. На мен и Андрей Наков е говорил за завещанието си, но жена му и дъщеря му се правят, че не знаят нищо за него, а в него (завещанието) може би има за картини, които обещаваха да подари на Ямбол и НХГ, както и за стипендия на български художник. Не е ясно, има сведения, че бил разведен с жена си?, а има три имота - 2 апартамента в Париж, голяма резиденция във Ванс, стотини негови картини, други (от Пикасо и импресионисти) в банкови сейфове. Всичко това е всестранно интересно.

Както виждаш, драги ямболски книжовниче и писателю (макар да се казваш Чирпанлиев), макар да си много зает (питаш ли мен на моите 80 години!) - виждаш че трябва да се правят дела и дела, инициативи, да се пише тук и там. Също и за онези, производствените инициативи. Ето, тук три германски фирми изложиха художествени репродукции, хубаво рамкирани. Нашият СБХ отпечатва репродукции, но на листове и на тънък картон. Германските и полските, пък и съветските рамкирани репродукции вървят. Нашият СБХ (издателство „Български художник“) няма база и валута за такава инициатива, очакват някакво българско предприятие да се заеме с това с български материали. Предполагам (въпреки, че Ви писах и дадох тази идея), че ще предоставите това на Сливен. А Ямбол уж щеше да стане център на приложните изкуства.

Извинявай, че ти пиша дълго, защото нямам време да ти пиша кратко. Радвам се на всичките ти прояви и не се сърди на направените бележки за „цветистия стил“, които са най-доброжелателни, а още по-важно - прави. Виждам, че искаш да минеш в преуспяващата у нас фаланга на „народностните стилисти“ - Хайтов, Радичков, Станислав Сивриев, Серафим Северняк, Марий Ягодов, но не се „разхайтвай“ толкова в стила. Слушай мене.

Продължава (и ще продължава).

Сега намерих тук в кореспонденцията си твоето последно, недатирано писмо, на което не съм отговорил. Обвиняваш ме в пословична „стиснатост“ - за какво? - ако е за писма, ето ти днес писмо

съчинение (спонтанно) от 20 страници (отиде ми времето за една статия). Ако е за пари - не съм богат. Ако е за книги и автографи - яд ме е, че държавният архив ми взе доста материали, за които ще трябва сега (казаха след месеци) ще трябва да правя ксероксни копия. Тъй че засега от „Манифеста“ и „Crescendo“ имам само по един екземпляр, които ще запазя. Отиде оригиналът и на писмото от Маринети, едно писмо от Гео Милев.

Колкото за „Пикасо“ - излезе в 25 000 екземпляра и се свърши, надявам се, че си взел от Ямбол, ако има, изкупи и за мен 10-20 (x 1 лв) - ще ти пратя автограф. В краен случай може да отдели тук един, но няма да стане бързо. При условие, че напишете отзив и за „Бенчо Обрешков“, и за „Пикасо“.

Относно въпросите ти за „Манифеста“ (подобни на въпросите на Борис I до Папата), накратко:

1. Няма никаква връзка със западните литературни манифести, включително и за символизма от Мореас (1862) и българският от Ив.Ст.Андрейчин в началото на века ни.

2. Има идея, връзка по форма и дух с футуристичните манифести, каквито Маринети ни беше изпратил десетина-петнадесет и ги бях подвързал, но някой ямболец ми ги задигна (покойният Недялко Месечков казваше на шега - наистина, че е той; в „Спомените“ му, бог да го прости, има погрешни данни за Гео Милев, Георги Шейтанов и мен - за „завързването“ на редакционния състав на „Пламяк“).

3. За „ненужността“ на литературата не изхождаме и от ЛЕФ в Русия.

4. Изхождам (защото Манифестът е изключително мое авторство като идея и текст) само от идеите на дадаизма („Без поет може, но без столар - не“), от немски публикации и една голяма статия от проф. Спиро Казанджиев в „Златорог“ (по онова време) за дадаизма.

5. Разбира се - идеята има по-широка културно-исторична, идейна, феноменологична, екзистенциалистка и пр. подложка. От дете съм се занимавал с литература и изкуство, бях книжар в Ямбол - и нали от тази материя се прехранвам. До 1940 година бях предимно есеист и литературен критик. Но всякога ми е звучала убедително парадоксалната мисъл на моя първоучител Оскар Уайлд, че „Изкуст-

вото (в края на краищата или по същество) е съвсем безполезно“. През 1927-1928 г. предложих в „Златорог“ една много интересна теоретична статия „Ремаркизъм“ - описанията и дългата литература са излишни, новото време на „Синтез“ и „Точни стойности“ изисква от автора да набележи и даде само „ремарки“ - бележки за темата, героите, ситуациите, обстановката, идеите - и да остави читателя (и зрителя - както стана в знаковото и „минималното“ изобразително изкуство) да си допълни, изгради и създаде сам представите за литературното действие и съдържание. Това беше епохално „структуралистично“ предложение, но Владимир Василев не можа да го разбере и отхвърли статията, въпреки застъпничеството на Николай Лилиев. Собствено, той смятал, че пиша за създадено вече направление - школа, което било интересно, но не ми позволи да се явявам „автор на школа“. Статията се загуби, нямам копие. Много по-късно, Пиер Рув (Петър Увалиев), преподавател сега по Естетика в Лондонския университет, ми каза: „Ех, да можеше да печаташ тогава тази статия и да докажем, че сме (съм) били предшественици на минималното и знаковото изкуство!“

6. Аз и досега смятам, че (освен Бодлер) голямата част от световната поезия (надиплената литература) и белетристика, са просто излишни - излишно автобиографиране и ангажиране на другите.

Безусловно намирам, че развиващата се в наши дни хипноза за купуване и четене на книги е едно национално бедствие - по психологични, производствени, икономически и други причини. Същото стана и в живописата и графиката. Архитектурата, приложните изкуства, домашни уредби, градовете, клозетите, продоволствието, снабдяването и обслужването са несъстоятелни, а ние четем книги, слушаме „диско“ - това е белег за още първичност, икономическа и цивилизационна елементарност. Голямото изкуство е Животът!

Засега ти стигат 20 страници.

Хайде много здраве от Кирил Кръстев

ПРИЛОЖЕНИЕ N:5

КРАТКА ХРОНОЛОГИЯ НА ЖИЗНЕНИЯ ПЪТ НА

ПИСАТЕЛЯ СТЕФАН ЧИРПАНЛИЕВ

ДО 2001 ГОДИНА

18 март 1936 - Роден в гр. Ямбол, баща ел. инженер Димо Стоянов Чирпанлиев, майка Тишка Стойнова Чирпанлиева

1943-1945 - Ученик в основно училище „Захари Стоянов“ - с. Медвен, Котелско. Първи учители Райо Стоянов и Венда Бъчварова

1 януари 1952 - Първи отпечатан разказ „Каква по-хубава благословия“ във в. „Народен другар“, редактор Лео Коен. Поощряван в литературното творчество от учителя по литература Йордан Кринчев, брат на Страшимир Кринчев

март 1952 - Секретар на литературния кръжок „Васил Карагъзов“ при читалище „Съгласие“. Запознанство с поета Пеньо Пенев, тогава войник в Ямбол и Ямболско

12 юли 1954 - Завършва ямболската гимназия „Васил Карагъзов“ с пълно отличие и сребърен медал. Приет за студент в Инженерно-строителния институт, специалност „Промислено и гражданско строителство“

октомври 1958 - Един от основателите на студентския литературен кръжок „Димчо Дебелянов“ и негов секретар

29 февруари 1960 - Завършва ИСИ с много добър успех

9 май 1960 - Постъпва редактор във в. „Народен другар“

31 май 1960 - Започва работа като ръководител на Виброполигона при строителна организация в Ямбол

5-13 май 1961 - Участва в курса за млади поети в София

15 май 1961 - Инженер в Окръжно пътно управление

септември 1962 - След конкурс започва да следва задочно специалността „Българска филология“ в СУ „Св. Климент Охридски“

март 1963 - Редактира сборника със стихове „Размах на кри-

ла“, художник Л. Иванов

19 август 1963 - Редактор и по-късно зав. отдел „Културен“ в редакцията на в. „Народен другар“

11 май 1965 - Участие във Втората национална конференция на младите литературни творци в София

15 септември 1965 - Умира майка му Тишка Стойнова Чирпанлиева на 52 години

27 януари - 7 февруари 1967 - Посещение в Париж

юни 1967 - Посещение на с. Тънково, Хасковско, при сестрата на Захари Стоянов - Йова Стоянова, майка на Стефана Стойнова. Йова Стоянова написва предговор на първия вариант на повестта „Медвенският размирник“

17 август 1967 - Среща със Захаринка Стоянова - Громбах, единствена дъщеря на Захари Стоянов, в село Медвен

30 юни 1968 - Женитба с Катя Георгиева Костакева - агрономка, кумува Иван Газдов

август 1968 - Сватбено пътешествие в Русия и Украйна - Москва, Санкт Петербург, Киев, Загорск

октомври 1968 - Завършва задочно „Българска филология“ в СУ „Св. Климент Охридски“ с много добър успех

14 април 1969 - Ражда се първородната дъщеря Тихомира

април 1969 - Посещение на Виена и Будапеща

10 август 1969 - Първи ловен излет в Тунджаляка с писателя Тодор Драганов

30 септември 1970 - Излиза от печат първата му книга „Дока-то преваля“ в издателство „Народна младеж“, автор на предговора Димитър Мантов, редактор Давид Овадия

ноември 1970 - Излиза от печат при съставителство, заедно с Георги Карагъзов, книгата „Кървави минзухари“ от Васил Карагъзов, издателство „Христо Г. Данов“

26 април 1971 - Напуска принудително редакцията на в. „Народен другар“ и постъпва като строителен инженер в пътно управление - Ямбол

27 декември 1972 - Ражда се втората му дъщеря Гергана

30 декември 1972 - Умира баба му Стефанка Стойнова, сест-

рина дъщеря на Захари Стоянов

1 октомври 1973 - Постъпва на работа в Окръжен съвет за изкуство и култура - гр. Ямбол

6 - 21 май 1975 - Посещение на Либия - гр. Триполи и околностите

4 юни 1975 - Ражда се синът му Стефан

30 април - 15 май 1976 - Пътуване по Средиземно море - Турция, Гърция, Италия, Франция

19 януари - 19 юни 1978 - Пътешествие „Марко Поло '78" с кораба „Захари Стоянов“ до Далечния Изток : Сингапур, Китай, Виетнам, Северна Корея, Япония

20 март 1978 - Излиза от печат първото издание на документалната повест „Медвенският размирник“, художник Иван Газдов

4 януари 1979 - Връчване на литературната награда „Захари Стоянов“ в Сливен

10 април 1979 - Приет за аспирант на свободна подготовка в Института за литература при БАН

23 ноември 1979 - Образуване на Дружество на писателите в Ямбол. Избран за творчески секретар на Дружеството по предложение на Камен Калчев

26 юли - 7 август 1980 - Посещение на Олимпиадата в Москва

24 септември 1980 - Участие в Третата комплексна международна конференция „България“ в София с научно съобщение „Захари Стоянов - нови данни“

21 октомври 1980 - Доклад по случай 130-годишнината от рождението на Захари Стоянов в Националния музей на литературата в София

11 - 17 ноември 1980 - Посещение на Париж и Загреб. Автентизиране на стая №402 в хотел „Сюзез“, където е починал Захари Стоянов. Предложение за поставяне на мемориална плоча пред хотела

27 ноември 1980 - Участие в международна конференция в Добрич, по случай 100-годишнината от рождението на Йордан Йовков с научно съобщение „Йовков и Жеравна“

25 декември 1980 - Излиза от печат сборника „Захари Стоя-

нов - нови изследвания и материали“ в издателство „Български писател“ със студията му „Известният и неизвестният Захари Стоянов“

25 ноември 1981 - Среща с Елисавета Багряна в дома ѝ на ул. „Неофит Рилски“ 58 в София

ноември 1981 - Излиза от печат приключенската повест „Измисленият остров“ в издателство „Отечество“

11 - 18 септември 1982 - Посещение на Лондон, Оксфорд, Стратфорд, Кембридж. Изследване на кореспонденциите на Захари Стоянов във в. „Таймс“ - библиотека „Св. Панкрас“

3 - 12 май 1983 - Посещение на Русия - Москва, Новгород, Санкт Петербург. Среща с Булат Окуджава

май 1983 - Излиза второ преработено издание на „Медвенският размирник“ във Военно издателство, худ. Тихомир Манолов

13 декември 1983 - Рецитал „Български светини“ по разкази на Стефан Чирпанлиев в изпълнение на актьора Веселин Павлов - зала „Славейков“ - София

30 май 1985 - Участие в научната конференция на СБЖ, посветена на 100-годишнината от Съединението на княжество България и Източна Румелия в Пловдив с доклад „Димитър Страшимиров и „погрешките“ на Захари Стоянов“

20 октомври 1985 - Излиза от печат картинната книжка „Как Камъчко стигна морето“, изд. „Бълг. художник“, худ. Ада Митрани

декември 1985 - Излиза Библиографията на Захари Стоянов, изготвена съвместно с проф. Дафин Тодоров и доц. Митко Иванов в Университетското издателство - София, худ. Борис Димовски

8 март 1986 - Премиера на детско-юношеската пиеса „Размирникът“ в Силистренския театър „Сава Доброплодни“

15 - 29 май 1986 - Посещение на фестивала на куклените театри в Бйелско Бяла - Полша

9 юни 1986 - Творчески портрет по случай 50-годишнината на Стефан Чирпанлиев в синия салон на читалище „Съгласие“ - Ямбол с доклад на проф. д-р Иван Попиванов и рецитал на Ванча Дойчева и Веселин Павлов. Връчване на орден „Кирил и Методий“ I-ва степен и Златен герб на Ямбол

3 март 1987 - Премиера на „Размирникът“ в Ямболския дра-

матичен театър

13 април 1987 - Връчване на литературната награда „Васил Карагьозов“ на празниците „Изгреви над Тунджа“

27 май - 5 юни 1987 - Посещение на Андижанска област в Узбекистан

октомври 1987 - Излиза сборникът „Внезапни прагове“ във Военното издателство

декември 1987 - Излиза био-библиография на Стефан Чирпанлиев, съставител Сия Сарандева

7 - 18 ноември 1988 - Пътуване с кораб по Дунав до Виена заедно с баща си Димо Чирпанлиев

25 май 1989 - Излиза от печат романа „Утро за изповеди“ в издателство „Христо Г. Данов“ - Пловдив

3 - 17 октомври 1989 - Посещение с научна цел на Белград - Венеция - Париж

9 - 10 ноември 1989 - Участие в научната конференция „Захари Стоянов и Никола Обретенов в обществено-политическия живот на България“ в Русе с доклада „Някои нови изследвания и материали за смъртта на Захари Стоянов“

30 юни 1989 - Излиза картинната книжка „Баба Кукулязка“ в издателство „Български художник“

11 февруари 1990 - Интервю по Българска телевизия на тема „Уроците на Захари Стоянов“

17 ноември 1990 - Участие в научната сесия в Котел по случай 140-годишнината от рождението на Захари Стоянов с темата „Захари Стоянов“ и патриотичните дружинки „България за себе си“. Учредяване на сдружение „Захари Стоянов“ към „Мати България“ и избирането му за председател на сдружението

23 март 1991 - Национална среща на писателите-есперантисти в Ямбол. Връчване на златната значка на БЕС

15 април 1991 - Избран за член на СБП

12 март 1992 - Премиера на пиесата „Летописецът и сенките“ в Ямболския драматичен театър

22 май 1992 - Премиера на ораторията „Земя тракийска“ по музика на Александър Йосифов, диригент Николай Султанов, с каме-

рен ансамбъл „Дианополис“ и камерен хор „Гусла“ на празниците „Златната Диана“

16 - 26 септември 1992 - Посещение на Бесарабия и Таврия

22 септември 1992 - Премиера на куклената пиеса „Камъчко“ в Ямболския куклен театър

17 декември 1992 - Рецитал „Медвенският гръмовержец“ на Веселин Павлов в зала 8 на НДК - София. Награждаване със златната значка „Мати България“

6 юни 1993 - Произнасяне на слово при освещаване на паметника на Захари Стоянов в Пловдив

8 - 13 юни 1993 - Посещение на Будапеща и вечер на Захари Стоянов пред българите в Унгария. Рецитал на Веселин Павлов

септември 1993 - Излиза сборник с разкази и пътеписи „Какаово утро в Бамако“ в издателство на ВТУ „Св.св. Кирил и Методий“

2 март 1994 - Премиера на детската книга „Момчето, което можеше всичко“ в салона на изд. „Христо Ботев“ в София, худ. Иван Димов

април 1994 - Издадена е плочата „Медвенският гръмовержец“ в изпълнение на Веселин Павлов - „Балкантон“

20 - 26 май 1994 - Пътуване до Будапеща - слово за 24 май пред българите в Унгария, премиера на книга, телев. интервю

2 ноември 1994 - Участие в историческите четения „Котел '94“ : „Видни котленски родове“ с научното съобщение „За родословното дърво на Захари Стоянов“

ноември 1994 - Излиза сборникът с разкази и миниатюри „Дири и пъртини“, издателство „Агропрес“

8 септември 1995 - Премиера на сборника с ловни разкази „Часът на гривяците“, издателство „Наслука“, рисунки Тодор Цонев

18 март 1996 - Юбилейна вечер по случай 60-годишнината на Стефан Чирпанлиев във Военния клуб - Ямбол. Рецитал на Илиана Вълчанова и Иван Рашев по негови разкази

27 - 30 април 1996 - Посещение на Мелник, Рупите, Петрич, Македония (Битоля, Охрид, манастир „Св. Наум“, Струга, Скопие)

23 - 27 май 1996 - Посещение на Унгария - Будапеща, Залавар (Балатон), Печ, Харкан. Слово за 24 май в Българския културен цен-

тър, Залавар - паметника на светите братя Кирил и Методий, Печ и Харкан. 60-годишнината на Стефан Чирпанлиев е отбелязана от Дружеството на българите в Унгария

3 юни 1996 - Връчване на голямата награда на Ямбол на площада пред общината. Слово към съгражданите

12 ноември 1996 - Премиера на био-библиографията в Клуба на културните дейци - Сливен, посветена на 60-годишнината му

20 ноември 1996 - Излиза от печат детската книга „Забравената шишарка“, изд. „Яндис“, художник Цочо Пеев

22 - 27 май 1997 - Посещение на Унгария - Будапеща, Пейч и Мишколц. Слова в крепостта на Мишколц и българското училище

20 юни 1997 - Вечер-портрет по случай 60-годишнината му в къщата „Ангел Каралийчев“ - София, организирана от Дома на детската книга с доклад на Благовеста Касабова

30 септември 1997 - Излиза от печат публицистичната книга „Интелигенцийо-о!“, изд. „Кресчендо“, предговор на Марко Семов

16 октомври 1997 - Приет за член на Съюза на учените в България

30 октомври 1997 - Участие в научната конференция за Иван Карановски в Карнобат с тема „Ямболската диря на писателя Иван Карановски“, научен ръководител Михаил Неделчев

1 ноември 1997 - Участие в научната конференция за Йордан Йовков по случай 60-годишнината от смъртта му в Сливен с темата „Йордан Йовков през погледа на Коста Константинов и Райо Топалов“, научен ръководител Иван Сарандев

26 ноември 1997 - Премиера на публицистичната книга „Интелигенцийо-о!“ в СБЖ. Ръководи Юлия Пискулийска, изказване на Марко Семов

27 май 1998 - Защита на дисертация на тема „Захари Стоянов - научна биография“ в Института за литература при БАН, рецензенти Елена Стателова и Любомир Стаматов

3 юни 1998 - Излиза от печат сборника с разкази „Козя магия“ в изд. „Сребърен лъв“, редактор Георги Марковски, худ. Иван Колев

28 октомври 1998 - Излиза от печат брой единствен на в. „Ямболски пантеон“ по случай Деня на Будителя под редакторството

на Стефан Чирпанлиев

9 февруари 1999 - Премиера на книгата „Български писатели - творци на литературата за деца и юноши“ от Божанка Константинова в зала N:7 на НДК. В книгата има био-библиографски очерк за Стефан Чирпанлиев със снимка

10 февруари 1999 - ВАК присъжда на Стефан Чирпанлиев научната и образователна степен „Доктор“

10 март 1999 - Излиза от печат сборника с документални разкази „Дяконе, с Вази сме до смърт!“, изд. „Сребърен лъв“, редактор Георги Марковски, художник Георги Недялков

март 1999 - Излиза от печат книгата „Попътни размисли“ от Благовеста Касабова с очерка за Стефан Чирпанлиев, онасловен „Крилцето на бялата лястовица“

2 юни 1999 - Връчване на награда за журналист на годината на ОК на БНРП - диплом и златно перо

18 юли 1999 - Участие в националните тържества за Левски в Карлово. Премиера на книгата „Дяконе, с Вази сме до смърт!“ в литературния салон, представена от доц. Стоян Джавезов

1 август 1999 - Произнасяне на слово при откриването на бюст-паметник на П.К.Яворов в Ямбол по случай 100-годишнината на стихотворението „Арменци“

ноември 1999 - Отпечатване на документалната пиеса „Летописецът и сенките“, посветена на Захари Стоянов, в сп. „Везни“, г.IX, бр.8-9,1999.

15 април 2000 - 150-годишнина от рождението на Захари Стоянов. Откриване на изложба в историческия музей - Котел. Участие в тържествата в село Медвен.

11 май 2000 - Участие в научната конференция, посветена на 110-годишнината от рождението на Константин Константинов в Сливен, с научното съобщение „Захари Стоянов през погледа на К. Константинов“.

27 май 2000 - Участие в научната конференция на парахода „Радечки“ по повод 124-годишнината от слизането на Ботевата чета на Козлодуйския бряг, с научното съобщение „Ботев през погледа на Захари Стоянов“

октомври 2000 - Излиза от печат второ издание на сборника с документални разкази „Дяконе, с Вази сме до смърт“, изд. „Сребърен лъв“, ред. Георги Марковски, художник Георги Недялков

12-13 октомври 2000 - Участие в научната конференция „Наследството Вазов“ в Пловдив с научното съобщение „Отношенията между Иван Вазов и Захари Стоянов - пристрастия и толерантност“ по случай 150- годишнината от рождението на Патрирха на българската литература, научен ръководител Милена Цанева.

1-2 ноември 2000 - Участие в международната научна сесия по случай 120- годишнината от рождението на Йордан Йовков - София, Сливен, Котел, Жеравна, с доклад: „Жеравна като архетип в някои от разказите на Йордан Йовков“, ръководител Иван Сарандев.

15-20 декември 2000 - посещение на Израел с творческа цел - направа на документални филми , пътеписи и др. Градове: Бад Ям - Яфо - Тел Авив, Йерусалим, Хайфа, Акко (крепостта Сен Жан Д'Акр). На 20 декември посещение на Божи гроб. Три дипломи за хаджия.

януари 2001- Излиза от печат приказката „Чудеса край Синия вир“, художник Иван Димов, редактор Иван Гранитски - издателство „Захари Стоянов“.

6 февруари 2001 - Премиера на „Размирникът“ в Младежкия дом на състава „Матилда Попович“, постановка Маргарита Ружичкова, хореография Татяна Панайотова.

28 март 2001 - премиера на второто издание на книгата „Дяконе, с Вази сме до смърт!“ в читалище „Наука“, София, салон „Дамян Дамянов“, представяне проф. д-р Иван Славов, рецитал Ванча Дойчева.

1 юни 2001- излиза от печат албумът „Ямбол“ на български и английски език, худ.Трифон Леров, изд. община Ямбол, печ. Демакс.

3 октомври 2001- излиза от печат стихотворния албум „Цветя на добротата“, рис. Цветан Казанджиев , изд. „Я“, Библиотека „Кресчендо“.

ПРИЛОЖЕНИЕ № 6

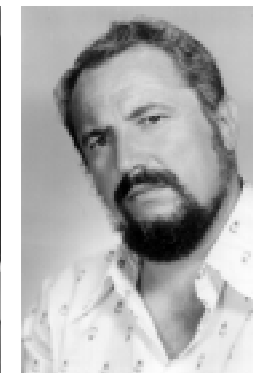
ИЗ ЛИЧНИЯ ФОТОАРХИВ НА ПИСАРЕЛЯ

Емблематичен
портрет

Обсъждане на повестта
"Медвенският
размирник" - 1978 г.

Пътешественикът

В работния кабинет

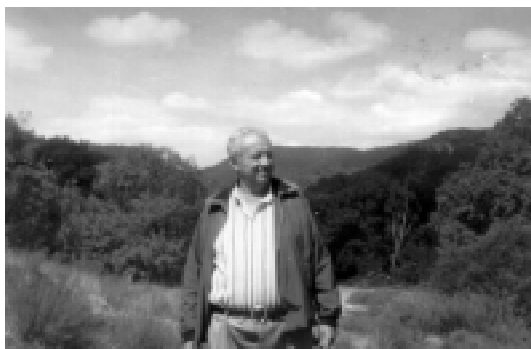
Зрялата възраст

*През ваканциите
в Медвен*

*Поглед към Новачка
от Радославова канара*

*Сред дивните
медвенски балкани*

*С пицова на самия
Захари Стоянов*

Със Захаринка Стоянова - Медвен - 1975 г.

*При бюста на Захари Стоянов
в двора на къщата-музей*

*При паметника на Захари
Стоянов на медвенския площад*

*Сватбата
с Катя Чирпанлиева -
30 юни 1968 г.,
кумува Иван Газдов*

*На стаж
в строителството -
София с Весела Люцканова,
Мария Стателова
и арх. Ганчо Златев*

*Като строителен
инженер във
Виброполигона*

Щастливо семейство

*С първородната
гъщеря Тихомира*

*Със сина Стефан пред
медвенската къща*

Гергана - абитуриентка

Участници
в литературните празници
"Изгреви над Тунджа". 1966 г.

Литературно
обединение
"Васил Карагьозов"
при читалище
"Съгласие"

На урок по солфеж
при Стойко Диков

Връчване на голямата награда
на Ямбол - 3 юни 1996 г.

С Иван Попиванов в редакцията на
в. "Народен другар"

След литературно четене в
с. Медвен с Росен Босев,
Георги Братанов, Тенко Тенев и
Атанас Теодоров

Тържество за 50-годишнината
на Михаил Лъкатник

Премиера на детска книга
в изд. Христо Ботев с
Леда Милева и Младенка Топалова

С писателя
Лъчезар Станчев и
Владко Тороманов

Поздрав за Пабло Неруда

С Недялко Йорданов

С Кирил Кръстев

С Борис Карадимчев

С Николай Хайтов - 1987 г.

Поздрав на юбиляра Любомир Дойчев

С Валери Петров в ДНА

С Георги Братанов

С Боян Ботъев

Читалище "Наука" -
салон "Дамян Дамянов" - София
с проф. Иван Славов и Ванча Дойчева

С Иван Сарандев - Жеравна

С Кольо Георгиев, Иван Гранитски и
Марин Кагиев

С Петко Тотев и Иван Колев -
Трявна - 1997 г.

С Лъчезар Еленков и Евтим Евтимов - Мелник
- Роженски манастир 2001 г.

Постановка на "Размирникът" в ЯДТ - 1987 г.

Поздрав към създателите на пиесата "Размирникът" - 2001 г.

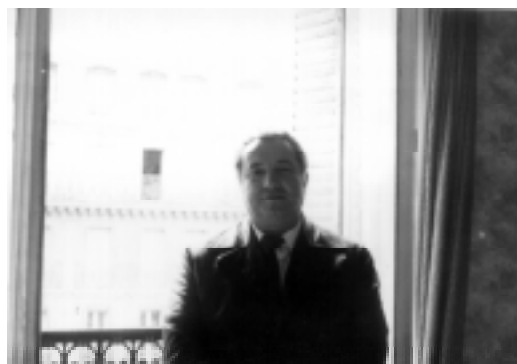
След премиерата на "Размирникът" - Младежки дом - 2001 г.

Париж - Монмартър -
кафене и ресторант на
бохемите

Монмартър -
при художниците

Стая 402 в хотел "Сюз" -
стаята, където е починал
Захари Стоянов

На кораба "Захари Стоянов" -
1978 г.

Наклонената кула в Пиза
с Катя Чирпанлиева

Пред императорския дворец в Токио - 1978 г.

Пред Божи гроб

Пред стената на плача - Йерусалим

*С оператора Румен Колев в Йерусалим - Виа Делороза -
Скръбният път*

В крепостта Сен Жан Д'Акр - Акра

С Мони Папо в Телавив

На Кръстова гора

На трибуната

Раздаване на автографи

С малко тъжен поглед
към света - 2001 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

I. Ямболското „щракане на идеи“ в условията на универсализма и авангардизма (кратък литературно-исторически обзор на белетристичната традиция в Ямболския регион - тенденции, школи, стилове)	5
II. Самодивските извори на младостта (опит за преглед на белетристичното и публицистично творчество на Стефан Чирпанлиев)	12
III. Вълшебствата на детството (размисли за детското творчество на писателя)	30
IV. Тетрални изкушения	36
V. Голямата тема за Летописеца	40
VI. „Цялата радост на живота е в творчеството“ - интервю през годините	43
VII. Приложения	
Приложение N:1 - 21 непубликувани писма на Захаринка Стоянова-Громбах до Стефан Чирпанлиев	51
Приложение N:2 - Предговор на Йова Стоянова-Попова към документалната повест „Медвенският размирник“ на Стефан Чирпанлиев	78
Приложение N:3 - Писмо от Ана Заимова до Стефан Чирпанлиев	79
Приложение N:4 - Непубликувано писмо на изкуство-веда Кирил Кръстев до Стефан Чирпанлиев	81
Приложение N:5 - Кратка хронология на жизнения път на писателя Стефан Чирпанлиев до 2001 г.	94
Приложение N:6 - Из личния фотоархив на писателя ...	103

